

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

El Tractat dels Pirineus de 1659

Traducció de
MERCÈ COMAS

BARCELONA
2011

El Tractat dels Pirineus de 1659

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

El Tractat dels Pirineus de 1659

Traducció de
MERCÈ COMAS

BARCELONA
2011

Espanya

[Tractats, etc. França, 1659 nov. 7. Català]

El Tractat dels Pirineus de 1659

Bibliografia

ISBN 9788499650500

I. Comas, Mercè (Comas Lamarca), trad. II. Jané Checa, Òscar

III. Simon i Tarrés, Antoni, 1956-, ed. IV. França. Tractats, etc. Espanya, 1659 nov. 7. Català

V. Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-arqueològica VI. Títol

1. Guerra francoespanyola, 1635-1659 — Pau

2. Catalunya — Història — 1640-1652, Guerra dels Segadors — Pau

946.71"1659"

L'edició d'aquesta obra
ha estat a cura d'Antoni Simon i Tarrés,
membre de l'Institut d'Estudis Catalans

© de la presentació, Òscar Jané Checa
© de la traducció, Mercè Comas Lamarca
© Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: maig de 2011
Tiratge: 450 exemplars

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Fotoletra, SA

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-050-0

Dipòsit Legal: B. 20989-2011

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Taula

Presentació, <i>per Òscar Jané</i>	7
El Tractat dels Pirineus de 1659, <i>traducció de Mercè Comas</i>	23

Presentació

El 7 de novembre de 1659, l'article 42 del Tractat dels Pirineus deia el següent:

Pel que fa a les places i països que les armes de França han ocupat en aquesta Guerra de la banda d'Espanya, havent-se convingut en la negociació que començà a Madrid l'any mil sis-cents cinquanta-sis, sobre la qual es fonamenta aquest tractat, que els Pirineus, que comunament han estat sempre tinguts per divisió de les Espanyes i de les Gàl·lies, siguin d'ara endavant també la divisió d'aquests regnes. Ha estat convingut i acordat que el Senyor Rei Cristianíssim quedarà en possessió i gaudirà efectivament de tot el comtat, vegueria del Rosselló i del comtat i vegueria del Conflent, països, viles, places, castells, burgs, poblets i llocs de què es componen aquests comtats i vegueries del Rosselló i del Conflent; i al Senyor Rei Catòlic li ha de quedar el comtat de la Cerdanya i tot el principat de Catalunya, amb les vegueries, viles, places, castells, burgs, poblets, llocs i països de què es componen aquests comtat de la Cerdanya i principat de Catalunya.

I afegia que, en part, tot havia de quedar definit:

I per convenir aquesta decisió seran després els diputats comissaris d'una part i de l'altra els qui, junts i de bona fe, declararan quins són els Pirineus, que, en execució del que es conté en aquest article, han de dividir en un futur els dos regnes, i assenyalaran els límits que han de tenir.

Aquest era un dels punts més importants del tractat de pau entre França i Espanya que posava fi a vint-i-quatre anys de guerra oberta entre totes dues monarquies. En aquestes línies apareix el gruix de la problemàtica que toca Catalunya: la seva partició, la definició dels Pirineus i la pèrdua de força política del Principat.

Ara bé, aquest article 42 és només un dels cent vint-i-quatre que componen el tractat.

Durant anys, la memòria col·lectiva catalana, que s'ha expressat tant en els treballs científics com en les històries populars o els llibres de difusió, ha evocat el pes del Tractat dels Pirineus com a esquinçador de la «nació catalana». *Tractat dels Pirineus* havia esdevingut un sinònim de moment negre en la història de Catalunya. Però aquesta focalització havia portat el conjunt de la historiografia catalana a tenir una visió parcial sobre un tractat que, en definitiva, acotava els drets i possessions de dues monarquies europees i afectava de retruc molts territoris. Catalunya només era un d'aquests. Però també els estats actuals de Luxemburg, Bèlgica, Holanda o Alemanya, entre d'altres, van ser objecte consegüent del tractat. És a dir, dels cent vint-i-quatre articles del tractat, només vuit toquen directament Catalunya en el seu conjunt, o bé parcialment. Es tracta dels articles 42, 43, 55, 56, 58, 59, 111 i 116, que fan al·lusió al principat de Catalunya, al Rosselló, a altres comarques catalanes i a alguns pobles en concret. S'hi esmenten adquisicions i pèrdues territorials d'una monarquia o de l'altra, així com quins serien els drets locals, la represa de relacions comercials o qüestions patrimonials.

Ara bé, les negociacions per a aquest tractat s'inicien en el mateix moment en què totes dues monarquies fan pública la seva enemistat de manera bèl·lica. Les negociacions d'estat per assolir les paus s'engeguen en el moment de la guerra, és a dir, el 1635. Així ho explica el treball de l'historiador francès Daniel Séré, el qual explica amb encert que les discussions entre les dues principals potències del moment prenen forma oficialment aquell any, en plena Guerra dels Trenta Anys. Les negociacions continuen als anys quaranta, però no assoleixen cap acord, a diferència de les altres potències europees durant les negociacions de Münster, que s'acaben el 1648. En gran mesura, la manca d'acord es va deure a la posició de força de França respecte de Felip IV, per la presència de les seves tropes i el desplegament d'un acord francocatalà des de 1641.

Més enllà dels esdeveniments d'aquella època i dels motius pels quals finalment sí que, a partir de 1656, se cerca una pau al conflicte, cal posar en relleu el creixent pes dels diplomàtics i dels homes polítics a Europa. En aquest sentit, si els juristes i diplomàtics catalans van exercir un paper destacat durant l'època de Pau Claris —per tant, després de la revolta de 1640—, a Münster, en canvi, França va escapar les forces catalanes. Tot i això, Catalunya hi va enviar plenipotenciaris al marge d'Espanya, però sota la tutela de França. Els Fontanella o Martí i Viladamor, enviats a aquestes negociacions, van ser menystinguts com a diplomàtics pels francesos, fet que va crear profundes ferides entre les autoritats catalanes a Barcelona. Lluny d'obtenir qualsevol acord o resultat favorable, s'hi va començar a entreveure el joc geopolític de França, tot demanant l'annexió del Rosselló o d'altres parts de Catalunya i oferint el retorn del Principat a la Corona d'Espanya.

Per tant, les negociacions finals per a la pau entre Espanya i França que es concretarien el 1659 no havien de comptar gaire amb els catalans. La parença catalana va quedar relegada a un segon lloc, però va tenir un pes inesperadament important; segurament és un dels aspectes que queden encara per aclarir.

Cal remarcar, però, que el text a partir del qual traduïm el Tractat dels Pirineus no és l'únic. Se'n van fer moltes versions impreses diferents. Les diferències podien ser per detalls, per interès del públic al qual anava destinat, o bé per errors o omissions en la còpia a partir de la qual es feia. La tria de la present versió té a veure amb els continguts, l'any i la qualitat de la redacció. Alhora, és un document de fàcil accés, perquè es troba dipositat a la Biblioteca de Catalunya.¹ Altrament, és fàcil trobar-ne versions en castellà en xarxa (Internet), així com també en arxius i centres documentals, i que contenen, com diem, aquestes diferències en passatges determinats. L'essència del tractat, però, no es modifica en cap cas. De la mateixa manera, i encara més important, les versions originals en castellà i en francès tenen diferències força més destacables. Sovint amb vista a la seva comprensió, a un públic propi, però també per a evitar males interpretacions o la sensació de concessions varies poc justificables. Sigui com sigui, el tractat es va fer i es va desenvolupar a la seva manera. Un tractat que, com tants d'altres, només es va anar concretant i perfilant al llarg dels anys, i aquest temps és el que li dona la raó de la seva existència, que, lluny d'una justificació, simplement l'assenta en els tractats internacionals per la seva mateixa vigència i discussió contínua. L'interès d'aquesta traducció rau, essencialment, a posar a disposició d'un públic ampli una traducció del tractat al català, tenint en compte que, fins ara, tres-cents cinquanta anys després de la signatura, encara no n'existia cap.

Per entendre de manera general tot plegat, val la pena entendre les causes del tractat situats a Catalunya, els moments importants de les negociacions i el que realment va representar el tractat en aquell moment, tant les seves conseqüències com també la seva simbologia.

LES CAUSES DEL TRACTAT

Els orígens són diversos, però totes les historiografies porten a la figura del comte duc d'Olivares. Quan els llibres de text fan al·lusió a la revolta catalana de 1640, automàticament esmenten per tot arreu el nom d'Olivares. Aquest *valido* (preferit del rei i ministre) s'ocupa dels afers de la monarquia hispànica des de 1624. El seu paper és fonamental en la reacció de les institucions catalanes.

1. La versió utilitzada per a aquesta traducció del Tractat dels Pirineus al català, elaborada per Mercè Comas, es troba a la Biblioteca de Catalunya (fullets Bonsoms, 161, 1660).

Olivares va observar la composició d'una monarquia formada per diversos regnes i principats, en la qual qui més diners aportava per a la guerra i els diversos impostos era Castella. Castella havia esdevingut el cor de la monarquia, ja que era on el rei tenia la seu. Madrid n'havia esdevingut la capital des de final del segle XVI, per fer de contrapès entre Valladolid i Toledo. Així va ser que el 1625 va plantejar la Unió de Armas o, el que és el mateix, un full de ruta que fixava que tots els regnes de la monarquia havien d'aportar quantitats similars i proporcionals de diners així com un nombre definit de soldats, i això sempre que la monarquia estigués davant d'un perill imminent o en guerra oberta.

Davant el rebuig recurrent de les Corts catalanes, la guerra va esdevenir l'excusa ideal per a Olivares per involucrar Catalunya i fer-la participar de grat o per força en les despeses de guerra. El 1637 ja van tenir lloc els primers enfrontaments directes a la frontera del nord, és a dir, prop de Leucata. En aquella època, tot el que avui es coneix com la Catalunya del Nord (el Rosselló i altres comarques) es va omplir de tropes del rei d'Espanya. Es van instal·lar a la principal ciutat, Perpinyà, i també a casa dels habitants. A pagès, els soldats vivien de sous miserables i del que trobaven a casa de la gent.

Al marge de la generació política i de juristes que s'havia anat establint a Catalunya des del segle XVI, els allotjaments militars simbolitzen l'enfrontament popular amb la monarquia d'Espanya. El principal efecte de la guerra francoespanyola va ser, així, el moviment de tropes per territori català. Olivares les va mantenir en tot moment sobre el territori. Això volia dir que els pagesos havien de suportar la seva presència a casa durant mesos i mesos. A això, cal sumar-hi els excessos i la violència que exercien sobre els pobles i la gent. Una violència que provocava l'exasperació dels habitants, els quals a vegades fins i tot s'hi enfrontaven.

Ara bé, allò mateix que semblava un avantatge per a Olivares —la guerra i la imposició de tropes militars a Catalunya— va tenir uns efectes completament contraris. En primer lloc, les institucions catalanes, si bé van acceptar participar en les càrregues econòmiques de la guerra en vista de la situació, van reclamar sempre una altra organització i direcció de les tropes. Al mateix temps, els pobles i pagesos que van haver d'acollir les tropes van multiplicar les seves queixes i reaccions contràries a la presència militar. A més de mostrar una bel·ligerància enorme, van expressar davant les institucions el greuge que suposava per a ells, però també per a Catalunya, la transgressió dels privilegis catalans. I és que aquests establien que mai no es podrien allotjar tropes a casa dels habitants sense el consentiment previ del príncep i les institucions catalanes en cas de perill evident. Era l'anomenat *princeps namque*. Acollint-se a aquest dret, els pobles demostraven que s'estava incomplint el pacte amb el rei. Les institucions catalanes van recollir aquesta queixa i la van fer arribar al rei i al seu ministre Olivares. De

segur, aquest no en va fer gaire cas. Olivares no seria defenestrat fins uns quants anys més tard, el 1643.

La imatge de la monarquia s'anava, així, degradant a mesura que les tropes seguïen presents a Catalunya, exercint violències i excessos sobre la gent. Els períodes de guerra s'estaven convertint en èpoques menys dramàtiques que la sola presència de soldats sense altra feina que robar, violar o matar. Testimonis de l'època, com el de Pere Pasqual, denuncien l'actitud dels soldats a la mateixa vila de Perpinyà, però alhora se'n compadeixen, ja que molts morien de fam pels carrers i no tenien altra cosa per menjar que gats, gossos o rates. Els soldats confinats a Perpinyà, que van haver de suportar juntament amb la població diferents setges dels francesos fins a la presa de 1642, vivien força malament la seva estada contínua dins la ciutat. Aquells que estaven repartits entre masos s'aprofitaven, en canvi, de la seva situació.

En aquest sentit, la revolta del Corpus Christi, el juny de 1640, va ser una demostració pública de les exacerbacions creuades i dels límits institucionals. Tot i que el 1637 va tenir lloc una gran batalla entre les tropes de França i d'Espanya a Leucata, en què semblava que Felip IV podia contenir i guanyar l'espai català, les campanyes es van anar succeint. A partir de 1639, l'Exèrcit francès es va apropar fins a Salses i va iniciar-ne l'atac. Victoriós o no, aquesta presència contínua sobre la frontera nord del regne transmetia la sensació que Perpinyà podia caure en un moment o un altre. La presència de les tropes hispàniques es va fer palesa. Des de Barcelona, les queixes davant els avenços francesos es feien en paral·lel a les protestes per la forma com aquesta defensa s'estava duent a terme. Els allotjaments seguïen en el punt de mira. El maig de 1640, el virrei de Catalunya va reaccionar davant les pressions creixents d'alguns diputats catalans. Va ser llavors quan va fer detenir, entre d'altres, el diputat Francesc Tamarit.

El 7 de juny de 1640, un bon nombre de pagesos vinguts de pobles veïns aprofiten el mercat i la festivitat del Corpus Christi a Barcelona per introduir-se pels seus carrers. Armats amb eines del camp i tota mena d'instruments punxants, sobresurten del tumult i ataquen soldats. El seu objectiu era alliberar el diputat Tamarit i fer sentir les seves queixes. La situació era tan exacerbada que els enfrontaments es van agreujar.

Finalment, la posició de les institucions catalanes va ser clau: la revolta es tornà revolució. Els esdeveniments i l'assassinat del virrei Santa Coloma feren presagiar una reacció contundent per part de les autoritats hispàniques. Els mesos d'estiu de 1640 van servir per situar les institucions catalanes. Al capdavant, Pau Claris, qui entenia que no es podia tornar a la mateixa situació d'abans de la revolta. Calia una *revolució* i aquesta implicava transformar les coses: destituir Olivares i tornar a l'equilibri entre la monarquia i Catalunya, o bé plantejar-se una Catalunya fora de l'òrbita hispànica, com a república o bé de la mà d'una altra

potència. El mes de setembre ja tingueren lloc les crides a les armes i l'establiment de tropes catalanes per a fer front a l'Exèrcit hispànic. Al mateix temps, França seguia pressionant els territoris catalans al nord, tot i que ja havia iniciat contactes amb els representants catalans per mirar d'atorgar protecció a canvi d'un pacte d'aliança contra el rei d'Espanya.

El fet fonamental va ser l'aliança amb França. Un acord que es plasma el 1641, sobretot després de la mort de Pau Claris. Amb aquest pacte, França acceptava protegir i defensar Catalunya a canvi de nomenar Lluís XIII comte de Barcelona i, de segur, permetre l'entrada de les tropes franceses al Principat. Això va comportar la instauració d'una maquinària administrativa francesa superposada a la catalana durant tota la dècada de 1640. La presència francesa va radicalitzar les posicions catalanes anticastellanes i profranceses i va accentuar les baralles internes. En aquestes condicions es va arribar a la derrota francocatalana de 1652, data en què Felip IV recupera Barcelona. Des d'aquell moment fins al tractat de 1659, la guerra persisteix i evoluciona amb nous camps de batalla, tant a Catalunya com a escala europea. Seran aquests darrers anys els que condicionaran la negociació del tractat. Tal com afirma Eva Serra, el tractat de 1659 «s'explica sobretot per la derrota espanyola de les Dunes (Nieuwpoort, Flandes) del 1658 davant de l'Exèrcit anglofrancès comandat per Turenne», i, també, Núria Sales insisteix sobre l'*europeïtat* de l'interès polític, ja que «Directament o indirectament, els Alps projecten molt més la seva ombra sobre el Tractat dels Pirineus que no pas els Pirineus». És amb aquest sentit i aquesta mirada que cal entendre l'entorn europeu de les negociacions del tractat, al marge del mateix nom de *Pirineus*, que ha focalitzat segurament durant massa temps la mirada de la historiografia catalana.

LES NEGOCIACIONS DIRECTES DEL TRACTAT

Tot i les negociacions iniciades ja a la dècada de 1630 i prosseguides durant les conferències de Westfàlia, la pau de 1659 no hauria vist la llum sense les tractacions de Madrid de 1656. De fet, la via de la negociació bilateral era quelcom que ja va recomanar Richelieu abans de morir, una idea que van propugnar els seus successors i els negociadors francesos. En la primera trobada a la capital del regne, Madrid, Hugues de Lionne, representant de Lluís XIV, estableix els punts mínims per a una macronegociació futura enfront de Luis de Haro. Aquesta trobada cercava en realitat una pau segura, però va fracassar. Un fracàs, però, que va ser emprat el 1659, ja que s'hi van signar i decidir —sempre segons el punt de vista francès— alguns fonaments per a una nova negociació. El principal i més conegut va ser que els Pirineus es dividien als seus cims. D'altra banda, tot i que Mazzarino volia concloure la pau en aquell moment, podia semblar que fos Espanya qui

hagués forçat el no-assoliment de les paus, segurament perquè esperava aprofitar la conjuntura bèl·lica del moment i aconseguir més fruits de França. Tanmateix, els resultats obtinguts a Madrid en la recerca d'aquest compromís situaven aquesta temptativa en un grau de tancament que no s'havia assolit fins aquell moment en els intents anteriors de pau. Curiosament, un punt de la negociació aparentment secundari i sobre el qual es van estancar els contactes fins a fer-la fracassar ha estat posat en relleu en els darrers estudis: el contenciós girava també al voltant del príncep de Condé, renegat de França i assimilat a les files del rei d'Espanya, per al qual calia trobar una solució. La qüestió era massa candent, per la força de la seva figura i els recels que despertava encara en Mazzarino i en el rei de França, ja que era una de les figures més representatives de la Fronda.

Existeixen altres moments clau desconeguts i diverses cronologies dels fets entre el 1656 i el 1659, la qual cosa permet comprendre les posicions durant les negociacions de l'illa dels Faisans. Ara bé, la historiografia francesa entén el Tractat de París —o acords preliminars— (juny de 1659) com el que marca els punts clau de la pau signada el novembre de 1659. En aquest sentit, les negociacions posteriors queden condicionades, per no dir decidides prèviament, per París. Altres historiografies europees no consideren el mateix, ja que les decisions preses en un indret simbòlicament menys donat a les negociacions diplomàtiques i les signatures de pau, com era París respecte de la posada en escena de l'illa dels Faisans, i el no-tancament de la major part dels preceptes deixaven oberts diversos punts, especialment els que tocaven Catalunya. Certament, el riu Bidasoa i la composició de les delegacions, així com la distribució a l'illot, són l'exemple mitificador de símbols més evident dels que es coneixen, segons les paraules de l'historiador Lucien Bély. Segurament aquesta és la raó per la qual la pau dels Pirineus fou admirada a Europa i ho va seguir essent, més enllà del seu contingut. L'indret i la memòria de les paus poden estar, doncs, per damunt de les mateixes negociacions. Això no impedeix que durant els mesos previs a les conferències del País Basc i durant aquestes mateixes conferències es prenguessin decisions concretes i primordials, superant llargament les conclusions de París.

L'estiu de 1659, Mazzarino pensava que tot estava fet. Només calia que, amb la seva presència, se signessin els pactes i se certifiqués la pau amb l'acord del casament entre el rei de França i la infanta d'Espanya; aquest procediment era clàssic en els tractats de l'època moderna. Mazzarino es va dedicar, així, a fer negocis i a intercanviar materials de valor amb els seus representants arreu. Van haver de ser Pèire de Marca i, sobretot, un conseller català, Ramon de Trobat, els qui fessin que el ministre de França s'adonés de la importància d'aquelles negociacions durant els mesos d'agost i, sobretot, de setembre de 1659, si volia que Lluís XIV fos el rei d'una bona part dels territoris catalans —amb l'excusa de fer-ne un coixí territorial geoestratègic de primer ordre.

Entrà així en escena el cas de la Cerdanya i el Conflent en les negociacions. Marca havia establert els límits i objectius francesos. Mazzarino els havia de defensar i engrandir, si era possible, davant del seu rei, Lluís XIV. Alhora, Lionne ja havia mogut fitxa des dels acords de Madrid de 1656 en què es dictaminava, tal com suggeria Pèire de Marca, que la separació entre les monarquies d'Espanya i de França havia de ser les «crestes dels Pirineus». El català Ramon de Trobat, assessor de Mazzarino, apareix en la correspondència el mes de setembre de 1659, justament quan, tal com diu Peter Sahlins, el ministre de França s'adona que estan a la recta final i que cal prendre's les coses més seriosament, ja que els comissaris espanyols estaven començant a esgrimir arguments que necessitaven una rèplica contundent.

Mazzarino arriba a Saint-Jean-de-Luz el 29 de juliol d'aquell any, amb les negociacions avançades, quan també s'estava completant el tracte de casament entre la infanta Maria Teresa i Lluís XIV. En un primer moment, el cardenal es mostra més preocupat per les aparences i els seus propis negocis. Mazzarino triga algunes setmanes a comprendre que les negociacions estan en un moment crucial i que la informació que li havia facilitat Marca així com Lionne havia d'estar acompanyada de la seva acció. I, en efecte, el debat es va centrar, sobretot, al voltant del tema de la Cerdanya i del Conflent. El 16 de setembre, Mazzarino escriu a Le Tellier i li comunica les possibilitats d'adquirir el Conflent, sobretot gràcies a l'assessorament de Ramon de Trobat, qui apareix per primera vegada en la llarga correspondència de tots dos dirigents:

[...] afin que Sa Majesté prenne plus de plaisir à cette acquisition, il est bon qu'elle sçache que le Docteur Trobat qui est icy, Et qui me donne des mémoires des affaires des quartiers là, m'a encore assuré que toute la Sardaigne [*sic*] est de nostre costé qu'elle consiste en un fort beau et fertile pays, Et qu'il y a plus de 30 villages de manière que ce comté joint au Conflant et au Roussillon composeront une province fort jolie, Et de plus grande estandüe que le Lyonnais avec trois places de la considération que sont Perpignan, Salces et Colioure, sans que nous reste plus aucun sujet d'appréhender que les Espagnols comme autrefois entreprennent rien sur le Languedoc qui est une des plus grandes et des plus importantes du Royaume, Et qui estoit fort exposé auparavant qu'il fut couvert par une teste comme celle là. [Bibliothèque Nationale de France, Fonds Français, 4308, 16 de setembre de 1659]

Ramon de Trobat era, doncs, una peça important per a Mazzarino i ja era una persona coneguda de la cort. És, doncs, el mateix Trobat qui insisteix a Mazzarino sobre la importància d'incorporar el Conflent i de fer front als arguments esgrimits anteriorment per Luis de Haro. Segons Lynn Williams, «un tal» Ramon de Trobat, amb els seus arguments i la seva insistència, aconsegueix persuadir Mazzarino de la victòria diplomàtica de França en aquest punt. En part, però, Haro no

té prou arguments i queda «presoner» dels pactes de 1656 amb Lionne, en els quals es deia que la divisió es feia de manera general pels Pirineus, i ha de reconèixer que el Conflent era «a la part de França», però considera que era massa:

[...] sobre si el Condado de Conflent ha de quedar [o] no al Rey xtmo [Cristianísimo] en que dice que haviendo reconocido las Consultas y papeles que ha embiado el Conse[jo] de Aragón cuyo assumpto viene sacado en el papel que remite, y de haverse tratado y disputado varias vezes este punto se ha conocido que franceses venian muy prevenidos de lo que necesitavan para fundar su pretensión para cuyo effecto han traido muchos papeles y citaciones de discursos auctores como son, Çurita, algunos Catalanes, y varios extranjeros que por la mayor parte no son Franceses y que alegan de la misma suerte es dependiente aquel Condado del de Rosellón fundándolo en que en entrambos corre la misma moneda que se labra en Perpiñán, que van allí las apelaciones de ambos, que en junta de Cortes o estados del Condado de Rosellón que se hacen en Perpiñán han concurrido los naturales de Conflen[t] sin ser llamado éste Condado a parte, y que quando estuvo empeñado el de Rosellón a la Corona de Francia siempre fue incluido con aquel condado el de Conflen[t]. [Archivo General de Simancas, Estado Francia, K1618, 1659]

Luis de Haro fa aquí una referència explícita als arguments francesos i a la presència fonamental d'assessors catalans en el bàndol francès, com ara Ramon de Trobat. El mes de setembre de 1659, Mazzarino usa els seus serveis per confirmar la més que probable annexió del Conflent i alguns indrets cerdans, que s'acabarà de definir amb posterioritat al tractat (amb data 7 de novembre). El Consell d'Estat comentava així al rei que era més important mantenir la pau malgrat les conseqüències que pogué tenir:

[...] estas diferencias aunque son de arta importancia por el desconsuelo con que el Principado de Cataluña y los Reynos de la Corona atienden esta enagenación [...]. El Marqués de Velada dize sobre el punto del Condado de Conflent que se deve estar a lo que Don Luis de Haro asentó el año de 56 con Mons. de Leoni pero si al Marqués que sirve bien la mem[oria] le parece que no se expresó por menor los limites precisos que dividen los Reynos y solo se señalaron las cordilleras de los Pirineos, aguas bertientes [sic] a una y otra parte [...] entiende que Franceses pretenden que el Conflent está comprehendido en el de Rosellón y alegan para esto a sus [h]istoriadores, que nos son sospechosos y ellos de los nuestros dirán lo mismo [...] señalar lo que queda desta [o] de aquella parte, por quanto los Pirineos se dividen en Ramos de sierras sin que se pueda discernir qual dellas es la principal que da nombre a las demás. [Archivo General de Simancas, Estado Francia, K1618, 1659]

Aquesta idea d'uns Pirineus poc definits per les crestes no va prosperar, tot i els memorials aportats pels assessors del rei d'Espanya. Van arribar tard i, segura-

ment, no van gaudir del rerefons històric i documental que aportaven els francesos, gràcies sobretot a Marca i, en aquest cas, a les aportacions de Trobat. La diferència era evident. Mentre que els uns havien de comunicar amb la cort i demanar escrits i arguments, la qual cosa feia que tot plegat arribés amb dies de retard, els altres gaudien de la presència *in situ* d'historiadors, juristes i altres persones coneixedores dels territoris sobre els quals s'estava debatent.

A principi d'octubre, el tractat queda gairebé vist per a sentència i es comencen a nomenar les persones que, una vegada signat el tractat de pau de manera oficial, s'asseuran per delimitar fil per randa la frontera o, com a mínim, per deixar clares algunes incorporacions a una banda o a l'altra.

Així doncs, mentre que per a una part de les historiografies europees, el 1659 representa un moment de pau —«pau» com una seducció de la simbologia— amb la instal·lació de delegacions, un pacte segellat amb el casament del rei de França amb la infanta d'Espanya, el lloc, els anuncis i el triomf dels diplomàtics i els monarques, altres historiografies, que alguns anomenarien «perifèriques» (Luxemburg, Flandes, Catalunya, etc.), consideren que el novembre de 1659 només és un punt d'inflexió. I és que, en principi, el tractat havia de representar el punt i final a una guerra de més de vint anys, però la guerra i les violències van persistir, sobretot arran de les noves fronteres.

LES CONSEQÜÈNCIES DEL TRACTAT DELS PIRINEUS

Les primeres conseqüències del Tractat dels Pirineus per a Catalunya són les pèrdues territorials i l'intent de minvar el seu poder institucional. Entre el 1659 i el 1666 es defineixen els territoris septentrionals de Catalunya que passen a mans del rei de França: el Rosselló, el Capcir, el Conflent, el Vallespir i trenta-tres pobles de la Cerdanya queden sota sobirania gal·la. En aquest sentit, la Generalitat i els representants catalans poc o res no van poder fer per manca d'informació en un primer moment.

Els pactes signats a Saint-Jean-de-Luz i els posteriors van tenir un efecte sobre els dirigents catalans de Barcelona. La posició de la Generalitat ha estat sovint posada en entredit o, a voltes, s'ha evocat el rebuig a qualsevol ratificació del tractat per part dels diputats catalans. En aquest sentit, una breu queixa és tot el que trobem en el registre diari de la Generalitat. El 18 de juny de 1659, la Diputació emetia el següent:

Lo consistori ha tingut notícia del tractat de la pau entre sa majestat, Déu lo guarde, y lo christianíssim rey de França, y se ha dir que lo comtat de Rosselló se separaria del present Principat, restant baix obediència de França, lo que seria grandíssim dany y perjudici de aquest Principat.

Aquestes paraules pronunciades pel diputat eclesiàstic, amb el suport dels altres diputats i oïdors, indiquen la sospita que corria feia temps, però esgrimien encara un bri de confiança en el rei:

Y no obstant que nos prometen de sa majestat nos farà mercè en no per-mètrer esta separació per sa gran clemència, y desijar tots nosaltres y los del comtat de Rosselló restar baixa sa obediència y ser sos vassals, ab tot, concide-rant lo interès tant gran que lo Principat bé, havem repensat si per la obligació del nostre càrrech devia fer lo consistori alguna diligència representant a sa majestat son real servey y lo interès del Principat. [Dietari de la Generalitat de Catalunya, p. 84-85 [f. 220r-v], 18 de juny de 1659]

Per tant, existia segurament una confiança forçada per les circumstàncies dels anys de guerra i revolta, però també una inquietud davant la més que probable pèrdua territorial i administrativa per al Principat. Es tenia, però, la idea que, en principi, només s'estava negociant la possibilitat de traspassar el comtat del Ros-selló, però en cap cas el de la Cerdanya. En l'altre sentit, com hem comentat, la cort d'Espanya es malfiava, encara i molt, de les posicions catalanes. En són un exemple els comentaris sobre els possibles comissaris o assessors catalans i les car-tes i escrits emesos pel Consell d'Estat sobre la vinguda de diputats catalans al País Basc durant els primers mesos de 1660, però també la voluntat reial de posar fre a possibles nous aixecaments a Catalunya tot edificant ciutadelles per controlar Barcelona. Semblaria com si el control intern fos, en aquells moments, prioritari, per sobre de qualsevol altra pèrdua territorial, que, possiblement, devien pensar que podrien resoldre amb posterioritat.

D'alguna manera, les autoritats de Madrid podien pensar a recuperar més en-davant, en el context d'alguna guerra o enfrontament amb França, tots o algun dels territoris perduts en les negociacions del Tractat dels Pirineus. Potser aque-s-ta fórmula havia servit en alguns casos anteriorment. Però, és clar, la potència militar hispànica, tot i que era lluny de ser menystinguda, no portava camí de convertir-se de nou en el referent europeu.

En un altre registre, les pèrdues territorials per a l'Estat o per a Catalunya por-taven de retruc un conflicte que s'anquilosaria amb els anys: la pèrdua de patri-moni, a una banda i a l'altra, de famílies i de les seves rendes. El tractat establia la restitució dels béns que els habitants i súbdits d'una monarquia o l'altra mantin-drien segons el lloc, però les contínues guerres i conflictes van evidenciar que això seria impossible. De fet, alguns articles en parlen directament i altres són en clau general per a tots els nous *transfronterers*, un terme que no s'acaba de definir fins a final del segle XIX. Així, els articles 29, 30 o 36, que no són directes, indiquen im-plicitament, però, l'efecte del tractat sobre les poblacions, ara, frontereres.

Un altre punt relacionat en part amb l'anterior és el dels moviments d'habitants. Essencialment, l'exili o refugi de tots aquells que havien donat suport a una monarquia o a l'altra. Cal destacar el miler llarg de persones que, ja a partir de 1652 i fins a mitjan dècada de 1660, marxen de Barcelona o d'altres zones del Principat per assentar-se a Perpinyà. La raó fou essencialment la seva aposta per França en els darrers anys. Així, tota una generació sencera de polítics i dirigents catalans va haver d'escollir entre fer front a les represàlies castelleses o bé agafar el camí de l'exili. Però, per arribar a aquest punt, cal entendre l'agosament d'aquestes persones i tot el que va succeir prèviament, és a dir, les causes i les raons que provocaran aquest exili així com la desconfiança dels catalans respecte dels castellans i també dels francesos.

Si més no, es troba a faltar un estudi que, tot analitzant aquests moviments sociopolítics, s'allargui fins als anys següents, amb la continuació de les conferències per decidir la delimitació de la nova frontera francoespanyola als Pirineus, essencialment a la Cerdanya, el Conflent, el Vallespir i l'Empordà (amb els tractats de Llivia, 1660, i Figueres, 1666), i l'esquinçament social i patrimonial dels seus habitants. Aquest darrer fet va ser emprat com a arma de guerra fins, com a mínim, la Guerra de Successió. I és que el tractat de 1659 només posà fi a un conflicte momentàniament, perquè el 1667 es va reprendre la guerra..., i el 1672, i el 1684, i el 1689... Per tant, les paus dels Pirineus són importants per a aquella època com per a la historiografia i la geopolítica europees, per la seva simbologia i perquè assenten el primer precedent de la reflexió diplomàtica sobre la frontera com a tal.

Evidentment, les conseqüències del tractat per a Catalunya tenen lectures econòmiques, comercials, polítiques, socials, religioses... i, fins i tot, són clau en la representació de les relacions bilaterals amb Espanya durant la segona meitat del segle XVII i, també, entre França i Catalunya, perquè són els catalans instal·lats a Perpinyà els qui insten i acompanyen les tropes franceses a recuperar el Principat diverses vegades fins a aconseguir-ho el 1697. En aquest sentit, Catalunya va representar, i ho continuarà essent a principi del segle XVIII, un escenari i un laboratori essencials a escala europea. Tanmateix, els efectes poden ser definits com els d'un principi de pèrdua estatutària i de pes politicojurídic en l'àmbit hispànic.

EL QUE REPRESENTA EL TRACTAT

La definició de *frontera* no s'estableix el 1659. Només les mirades més contemporànies projecten aquest concepte a l'època moderna. I, en efecte, això pot constituir un greu error, i més tenint en compte que allò que el tractat de 1659

—com qualsevol altre de l'època— indicava eren límits i noves delimitacions. És, això sí, l'inici d'un procés que arriba fins a final del segle XIX. La realitat se situaria a l'extrem, perquè, com afirma Peter Sahlins, els tractats de Baiona (1856-1868) dibuixen per primer cop sobre el terreny la frontera i els «retorns» de diòcesis als límits estatals (1806) evoquen una referència religiosa força arrelada. També, Eugen Weber demostrava fa unes dècades que el Tractat dels Pirineus només va ser una decisió sobre el paper, ja que l'assimilació del Rosselló, el Vallespir, el Capcir, el Conflent i part de la Cerdanya —l'enclavament de Llúvia queda com una de les reminiscències medievals més evidents d'aquest tractat— a França només va començar a fer-se realitat des d'un punt de vista sociopolític arran de tres fases: els efectes de la Revolució Francesa i l'enfrontament amb Espanya; l'escola de la Tercera República, que obligava l'ensenyament del francès i prohibia la utilització pública dels altres idiomes en els establiments escolars, i les guerres mundials, que van situar els diferents habitants de l'Estat com a membres d'un mateix poble amb un enemic comú, l'alemany, i una mateixa llengua, el francès.

Un dels fets més rellevants del Tractat dels Pirineus és la confirmació del rol dels diplomàtics i el pes jurídic en els argumentaris territorials europeus. L'entorn europeu indicava un context bèl·lic, polític i diplomàtic que s'accelerava respecte del ritme hispànic. Per això, i només amb una mirada teleològica, es pot comprendre que la historiografia europea hagi provat durant anys de considerar el 1659 com la mostra de la feblesa castellana. Els fets posteriors i les guerres que tenen lloc fins a 1700 demostren el contrari, si bé, és cert, la monarquia de França s'engrandeix i esdevé un referent per a les elits emergents.

Els cent vint-i-quatre articles oficials d'aquest text estaven acompanyats d'articles secrets que indicaven les fórmules i maneres d'aplicar-los. Alhora, cal tenir molt present que la versió castellana del Tractat dels Pirineus, a partir de la qual hem establert aquesta traducció, varia en alguns conceptes, tant per la llengua com per la seva mateixa comprensió de la versió en francès.

Finalment, el 2009 va significar el tres-cents cinquantesim aniversari del Tractat dels Pirineus. Va ser el moment de comparar i veure el pes del tractat i la seva memòria arreu d'Europa. Mentre que a Catalunya, Luxemburg o, fins i tot, París s'han portat a terme diversos congressos i activitats científiques i d'altres tipus al voltant del tractat i s'han establert ponts historiogràfics per entrecreuar informació i visions històriques, Espanya —les universitats i institucions més destacades— no hi ha mostrat gaire interès. Només el 1959, sota la dictadura de Franco, i també en el moment del segon centenari, coincidint amb les negociacions de Baiona, França i Espanya van assumir celebracions que enaltien i certificaven el rol dels estats. Segurament, les noves vies de recerca i els interessos demostrats en aquest darrer any d'aniversari indiquen noves plataformes i nous encreuaments historiogràfics que faran emergir el tractat del seu enclavament

exclusivament pirinenc, així com al nord d'Europa, d'una mirada massa auto-centrada.

ÒSCAR JANÉ

Investigador Ramón y Cajal
Universitat Autònoma de Barcelona

BIBLIOGRAFIA

- ABREU Y BERTODANO, José Antonio de. *Colección de los tratados de paz*. Vol. 7. Madrid, 1750.
- AYATS, Alain. *Louis XIV et les Pyrénées catalanes de 1659 à 1681: Frontière politique et frontières militaires*. Canet: Trabucaire, 2002.
- BAISSET, Didier. *Politique et religion dans le diocèse d'Elne (1659-1715): Contribution à l'étude du processus d'assimilation de la province du Roussillon au royaume de France*. Université de Toulouse, 1997. 2 v.
- BÉLY, Lucien. *Les relations internationales en Europe: xviie-xviiie siècles*. Paris: Presses Universitaires de France, 1998.
- *L'art de la paix en Europe: Naissance de la diplomatie moderne xvie-xviiie siècle*. Paris: Presses Universitaires de France, 2007.
- FÀBREGA PALLARÉS, Pau de la. *L'oferiment de retrocessió del Rosselló a Espanya: 1668-1677*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1994.
- GONZALEZ, Sophie. *La Catalogne de 1640 à 1659: L'administration française d'une province placée sous la protection des rois de France*. Tesi doctoral. Perpinyà: UPVD, 2006.
- ISSARTEL, Thierry. *Politique, érudition et religion au grand siècle: Autour de Pierre de Marca (1594-1662)*. Université de Pau et des Pays de l'Adour, 2000.
- JANÉ, Òscar. *Catalunya i França al segle xvii: Identitats, contraidentitats i ideologies a l'època moderna: 1640-1700*. Catarroja; Barcelona: Afers, 2006.
- *Catalunya sense Espanya: Ramon Trobat: Ideologia i catalanitat a l'empara de França*. Catarroja; Barcelona: Afers, 2010.
- [ed.]. *Del Tractat dels Pirineus (1659) a l'Europa del segle xxi: Un model en construcció?* Barcelona: Generalitat de Catalunya. Museu d'Història de Catalunya, 2010.
- LÉONARD, Frédéric. *Recueil des traités de paix, de trêve, de neutralité... faits par les rois de France avec tous les princes et potentats de l'Europe et autres*. Paris, 1693. 6 v.
- MARCET, Alicia. «La Cerdagne après le Traité des Pyrénées». *Annales du Midi*, núm. 93 (1981), p. 141-155.
- *Le rattachement du Roussillon à la France*. Perpinyà: Trabucaire, 1995.
- MONTAGUT, Tomás de. «Stefani Baluzii tutelensis praefatio ad lectorem, III i VI». *Anuario de Historia del Derecho Español*, vol. LXX (2000), p. 626-630. [Resseña bibliogràfica de Pierre de Marca, *Marca Hispanica sive limes hispanicus: Hoc est geographica et historica descriptio Cataloniae, Ruscinonis et circumjacentium populorum*. Auctore illustrissimo viro archiepiscopo Parisiensi, Parisiis, apud Franciscum Muguet regis et illustrissimi archiepiscopi Parisiensis typographum, MDCLXXXVIII, edició facsimil, Barcelona, Base, 1998]

- PASQUAL, Pere. «Diari de Pere Pasqual (1595-1644)». A: SIMON, Antoni; VILA, Pep [ed.]. *Cròniques del Rosselló: Segles XVI-XVII*. Barcelona: Curial, 1998, p. 52-126.
- PINTO, Roger; ROLLET, Henry. *Recueil général des traités de la France*. Primera sèrie: 1564-1957. París: Documentation Française, 1976-1993. 6 v.
- POUJADE, Patrice. *Une société marchande: Le commerce et ses acteurs dans les Pyrénées modernes*. Tolosa de Llenguadoc: Presses Universitaires du Mirail, 2008.
- REGLÀ, Joan. «El Tratado de los Pirineos de 1659: Negociaciones subsiguientes acerca de la delimitación fronteriza». *Hispania* [Madrid], vol. XI, núm. XLII (1951), p. 101-166.
- SAHLINS, Peter. *Boundaries: The making of France and Spain in the Pyrenees*. University of California Press, 1989 [Traducció al català: *Fronteres i identitats: La formació d'Espanya i França a la Cerdanya*, s. XVII-XIX. Vic: Eumo, 1993]
- SALES, Núria. «Tractà dels Pirineus, el Tractat dels Pirineus?». *Estudis d'Història Agrària*, núm. 17 (2004), p. 829-842.
- SANABRE, Josep. *La acción de Francia en Cataluña en la pugna por la hegemonía de Europa: 1640-1659*. Barcelona: RABLB, 1956.
- *El Tractat dels Pirineus i la mutilació de Catalunya*. Barcelona: Barcino, 1960.
- SÉRÉ, Daniel. *La Paix des Pyrénées: Vingt-quatre ans de négociations entre la France et l'Espagne (1635-1659)*. París: Honoré Champion, 2007.
- SERNA, Èrika. «Aproximació a l'estudi de l'aplicació del Tractat dels Pirineus. Les conferències de Figueres (1660-1666)». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* [Figueres], vol. 21 (1988), p. 111-134.
- SERRA I PUIG, Eva. «The Treaty of the Pyrenees, 350 years later». *Catalan Historical Review*, núm. 1 (2008), p. 281-299.
- «El Tractat dels Pirineus i la partició de Catalunya». *Serra d'Or* (desembre 2009), p. 43-47.
- *El Tractat dels Pirineus: Una visió general i una introducció als articles relatius a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009. 7 p.
- SIMON I TARRÉS, Antoni. «L'estatus de Barcelona després de la Pau dels Pirineus, presidi o ciutadella?». *Estudis: Revista d'Història Moderna*, núm. 32 (2006), p. 237-262.
- *Pau Claris, líder d'una classe revolucionària*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008.
- «El Tractat dels Pirineus de 1659. Entre l'ahir i el demà». *Revista de Catalunya*, núm. 254 (2009), p. 3-8.
- TORREILLES, Philippe. «La delimitation de la frontière en 1660». *Revue d'Histoire et Archeologie* [Perpinyà], vol. I (1900), p. 21-32.
- TORRES, Xavier. «Catalans de França o francesos de Catalunya?: La identitat abans i després del Tractat dels Pirineus (1659)». A: *Actes del congrés «El fet fronterer. Fronteres, relacions, intercanvis»* (Figueres, Institut d'Estudis Empordanesos, novembre 2009). [En premsa]
- VALLADARES, Rafael. «El Tratado de Paz de los Pirineos: Una revisión historiográfica (1888-1988)». *Espacio, Tiempo y Forma. Serie IV: Historia Moderna*, núm. 2 (1989), p. 125-138.
- VASSAL-REIG, Charles. *La guerre en Roussillon sous Louis XIII (1635-1639)*. París: Occitania, 1934. [Prefaci de Louis Batiffol, administrador de la Biblioteca de l'Arsenal]
- *Richelieu et la Catalogne*. París: Occitania, 1935.
- VAST, Henri. *Les grands traités du règne de Louis XIV, I: Traité de Münster, Ligue du Rhin, Traité des Pyrénées (1648-1659)*. París: Picard, 1893.

- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. Barcelona: Edicions 62, 1964. 4 v.
- VILLANUEVA, Jesús. «La *Marca Hispanica* de Pierre de Marca y Étienne Baluze a través de sus tres momentos de composición (1648, 1660, 1688): De «ilustración» humanista a colección documental». *Pedralbes*, núm. 24 (2004), p. 205-231.
- WILLIAMS, Lynn [ed.]. *Letters from the Pyrenees: Don Luis Mendez de Haro's correspondence to Philip IV of Spain, July to November 1659*. Exeter: University of Exeter Press, 2000.
- *Jornadas a los Pirineos: 1659-1660*. Valladolid: Diputación de Valladolid, 2009.
- ZELLER, Gaston. «La monarchie d'Ancien Régime et les frontières naturelles». *Revue d'Histoire Moderne*, núm. 8 (1933), p. 305-333.

El Tractat dels Pirineus de 1659

Traducció de
MERCÈ COMAS

Tractat de pau entre aquesta Corona i la de França ajustat [signat] per l'Excel·lentíssim Senyor Luis Méndez de Haro, marquès del Carpio, comte d'Olivares, governador perpetu de les Índies, comanador major de l'orde d'Alcántara, del Consell d'Estat del Rei senyor nostre, gentilhome de la cambra reial i cavallerís major, i l'Eminentíssim Senyor Cardenal Giulio Mazzarino.¹

Felip, per la gràcia de Déu, rei de Castella, de Lleó, d'Aragó, de les Dues Sicílies, de Jerusalem, de Portugal, de Navarra, de Granada, de Toledo, de València, de Galícia, de Mallorca, de Sevilla, de Sardanya, de Còrdova, de Còrsega, de Múrcia, de Jaén, dels Algarves, d'Algesires, de Gibraltar, de les illes de Canària, de les Índies Orientals i Occidentals, de les illes i la terra ferma de l'oceà; arxiduc d'Àustria; duc de Borgonya, del Brabant i de Milà; comte d'Habsburg, de Flandes, del Tirol i de Barcelona; senyor de Biscaia i de Molina, etc. Havent-se abocat Luis de Haro i el cardenal Giulio Mazzarino a la banda dels monts dels Pirineus, amb ordres i poders meus i del Rei Cristianíssim, el meu molt car i molt estimat germà i

1. La traducció s'ha fet a partir de la versió impresa l'any 1660: *Tratado de paz entre esta Corona y la de Francia*, Madrid, Imprenta de Domingo García Morras, 1660, amb llicència del Consell d'Estat. El títol complet és el que figura en l'encapçalament d'aquesta traducció.

Críteris de traducció: en la traducció d'aquest text s'han adoptat una sèrie de críteris que afecten tant la puntuació com l'ortografia i les grafies majúscules i minúscules. Pel que fa a la puntuació, s'ha adaptat als críteris i a la normativa del català contemporani perquè s'ha traduït al català contemporani. L'ortografia igualment s'ha adaptat i els noms de lloc i de persona s'han catalanitzat o no segons la forma que se n'ha trobat a la *Gran enciclopèdia catalana*, o bé, en el cas dels topònims, segons si històricament s'han traduït o no. I pel que fa a les majúscules de les denominacions, s'ha optat per la solució més simplificadora i s'ha conservat la majúscula en els casos en què la denominació fa referència a un esdeveniment o persona concret: és el cas de *guerra*, o de *rei* o de *papa* —quan es fa referència a «la Guerra» o «una guerra» o «de guerra», per exemple.

nebot, cadascun pel que li tocava, pels tractats de la pau, i executant-lo en la forma i manera que són contingudes en el Tractat que anirà aquí inserit, paraula per paraula, la conclusió del qual s'ajustà i se signà pels esmentats Luis i el Cardenal el set de novembre d'aquest any de mil sis-cents cinquanta-nou, el qual és com segueix.

En nom de la Santíssima Trinitat, Pare, Fill i Esperit Sant, tres persones i un sol Déu verdader, i de la Verge Santa Maria Nostra Senyora, es fa saber a tothom que, després d'una tan llarga i sagnant guerra, com la que tants anys ha ocorregut en aquesta part i ha afligit els pobles, regnes, estats i països que estan sota l'obediència dels sereníssims, molt excel·lents, molt alts i molt poderosos prínceps Felip IV, Rei Catòlic de les Espanyes, i Lluís XIV, Rei Cristianíssim de França i de Navarra, en què també s'han barrejat altres prínceps i repúbliques, els seus veïns i aliats, de la qual han resultat mals, misèries, calamitats i desolació de moltes ciutats, viles i països de totes dues parts; com sigui que en altres temps i per mitjans diversos s'hagin mogut converses de concòrdia i cap d'aquestes (pels ocults judicis divins) no hagi arribat a l'efecte desitjat per les dues majestats fins que, a l'últim, el Summe Déu, que té a les seves mans els cors dels reis i que només per a Ell ha reservat el preciós do de la pau, mogut per la seva misericòrdia i bondat infinites, els ha il·luminat al mateix temps i sense cap més intervenció que el seu piadós i paternal desig del consol, alleujament i quietud dels seus bons súbdits i de tota la cristiandat, guiant-los de manera que han trobat una manera per acabar tants infortunis, oblidar i extingir els motius d'aquesta Guerra i establir una bona, sincera, completa i durable pau i germandat entre si, els seus successors, aliats i dependents, a glòria de Déu, exaltació de la nostra santa fe catòlica, per mitjà de la qual es puguin reparar a tot arreu els danys i les misèries patits fins ara, a l'efecte de la qual cosa i amb aquest propòsit manaren unir als confins d'ambdós regnes, a la banda dels monts Pirineus, els seus dos primers i principals ministres. A saber, l'Excel·lentíssim Senyor Luis Méndez de Haro y Guzmán, marquès del Carpio, comte duc d'Olivares, alcaid perpetu dels Reials Alcàssers, drassanes de la ciutat de Sevilla, gran canceller perpetu de les Índies, del Consell d'Estat de Sa Majestat Catòlica, comanador major de l'orde d'Alcàntara, gentilhome de la seva cambra i el seu cavallerís major, etc., i l'Eminentíssim Senyor Giulio Mazzarino, cardenal de la santa Església romana, duc d'Humena, cap de tots els consells del Rei Cristianíssim, etc., com els més ben informats de les seves santes intencions, dels seus interessos i del més recòndit dels seus cors i, en conseqüència, més capaços de trobar els expedients necessaris per acabar les diferències pendents, havent-los donat els amplíssims poders que, reconeguts per una part i per l'altra, es tingueren per suficients (les còpies dels quals al final del tractat aniran inserides a la lletra), en virtut dels quals, i en nom dels dos reis, els dos ministres han acordat, establert i assentat els capítols següents.

1. Primerament, s'ha convingut i acordat que, d'ara endavant, hi haurà una bona, ferma i durable pau, confederació perpètua, aliança i amistat entre els senyors reis Catòlic i Cristianíssim, els seus fills nascuts i per néixer, successors i hereus, regnes, estats, països i súbdits, que s'estimaran com a bons germans, procurant amb tot el seu poder el bé, l'honra i la reputació de cadascú, i evitaran amb bona fe, tant com els sigui possible, el mal de l'altre.

2. En conformitat i seguiment d'aquesta bona reunió, el cessament de tota mena d'hostilitats, convingut, acordat i signat el dia vuit de maig d'aquest present any, continuarà, segons el seu tenor, entre els reis, els seus súbdits, vassalls i adherits, tant per mar i altres aigües com per terra i generalment a tot arreu, on fins ara s'ha fet la Guerra entre les majestats esmentades. I si en un futur es fes alguna novetat o facció militar per les armes, de la manera que sigui, sota el nom i autoritat d'un dels reis esmentats en perjudici de l'altre, es repararà sense dilació el dany i les coses tornaran al mateix estat en què es trobaven el dia vuit de maig, en què s'acordà i signà aquesta suspensió d'armes, el tenor de la qual s'ha d'observar fins al dia de la publicació de la pau.

3. I per evitar que les diferències que poguessin sorgir d'ara endavant entre alguns prínceps o potentats, aliats dels reis, no puguin alterar la bona intel·ligència i amistat de Ses Majestats, ni el repòs públic que ambdós desitgen, sigui d'aquesta manera segur i durable que cap accident no els pugui torbar. Ha estat convingut i acordat que si, d'ara endavant, hi hagués alguna diferència entre els aliats que pogués portar-los a un trencament evident entre ells, cap dels dos senyors reis no escometrà ni inquietarà amb les seves armes ni donarà cap assistència pública ni secreta contra cap dels aliats de l'altre sense que primer i abans que tot el senyor rei hagi tractat en la cort de l'altre per mitjà de l'ambaixador (o d'una altra persona particular) el motiu de la diferència esmentada per tal d'impedir com puguin, amb la seva autoritat, el moviment de les armes entre els seus aliats fins que, per via de judici, si aquests aliats es volguessin remetre a la decisió de Ses Majestats, o per la seva autoritat o mediació, puguin adaptar-s'hi amigablement de manera que cadascun dels seus aliats sigui satisfet, per evitar d'una banda i de l'altra el moviment de les armes auxiliars; i després d'això, si l'autoritat dels reis o els seus oficis de mediació no poguessin produir acomodament i els aliats a la fi prenguessin el camí de les armes, cadascun dels esmentats senyors reis podrà assistir el seu aliat amb les seves forces, sense que per raó d'això s'arribi a cap trencament entre Ses Majestats ni que la seva amistat s'alteri, promentent així mateix en aquest cas cadascun d'aquests senyors reis que no permetran que les seves armes ni les del seu aliat entrin dins de cap dels estats de l'altre rei per cometre-hi hostilitats, sinó que la contesa se seguirà dins dels límits de l'Estat, o estats, dels aliats que competeixen entre si i sense que cap acció de guerra, o qualsevol altra que es faci en aquesta conformitat, es tingui per contravenció al present tractat de pau.

De la mateixa manera, tota vegada que qualsevol príncep o Estat aliat d'un dels dits reis es trobés directament o indirectament emprès amb les forces de l'altre rei en els territoris que posseeix abans del tractat o que posseirà per efectes del tractat, serà permès a l'altre rei d'assistir a socórrer el príncep o Estat escomès, sense que tot el que es fes en conformitat amb el present article, per les tropes auxiliars, mentre estiguin al servei del príncep o Estat escomès, es pugui tenir per contravenció al present tractat.

I arribat el cas que un dels dos senyors reis fos el primer escomès en el que posseeix al present o deurà posseir en virtut del present tractat per qualsevol altre príncep o Estat que sigui, o per molts prínceps i estats col·ligats entre si, l'altre rei no podrà unir les seves forces al príncep o Estat agressor, encara que fos el seu aliat, ni tampoc a la lliga de prínceps i estats també agressors (com queda dit), ni donar al príncep i a l'Estat o a la lliga cap assistència d'homes, diners, queviures, passatge o retirada dins els seus estats a les persones ni a les seves tropes.

Quant als regnes, prínceps i estats que avui estan en guerra amb un dels senyors reis, que no hauran pogut ser inclosos en el tractat de pau, o que havent-hi estat inclosos, no l'haguessin acceptat, s'ha convingut i acordat que l'altre rei no podrà, després de la publicació d'aquest tractat, donar-los directament o indirectament cap font d'assistència de gent, ni queviures, ni diners, ni tampoc als súbdits que podrien, d'ara endavant, revoltar-se o tornar-se contra un dels reis abans esmentats.

4. Tots els motius d'enemistat o mala intel·ligència quedaran esborrats i extingits per sempre i tot el que s'ha dit i passat per raó d'aquesta Guerra o en el temps que hagi durat es posarà en perpetu oblit, sense que es pugui en endavant, ni d'una part ni de l'altra, ni directament ni indirectament, fer demanda per justícia, o d'una altra manera, sobre qualsevol pretext que sigui, ni que Ses Majestats o els seus súbdits, criats i adherits, d'una part i de l'altra, puguin manifestar cap mena de sentiment per totes les ofenses i danys que puguin haver rebut durant la Guerra.

5. Per mitjà d'aquesta pau i estreta amistat, els súbdits de totes dues parts (siguin les que siguin) podran (guardant les lleis i els costums dels països) anar, venir, quedar, traficar, freqüentar i tornar als països de l'un i de l'altre; comerciar (de la manera que els sembli millor), tant per terra com per mar i altres aigües dolces, tractar i negociar junts, i seran mantinguts els de l'un en el país de l'altre, com a súbdits propis, pagant raonablement els drets acostumats en cada part i els que per Ses Majestats o els seus successors siguin imposats.

6. Les viles, els súbdits, els mercaders, els residents i els habitants dels regnes, estats, províncies i països pertanyents al Senyor Rei Catòlic gaudiran dels mateixos privilegis, franquesses, llibertats i seguretats en el regne de França i altres estats que pertanyin al Senyor Rei Cristianíssim, que gaudeixen els súbdits d'Anglaterra,

sense que es pugui ni a França ni a altres llocs d'obediència del Rei Cristianíssim demanar ni treure als espanyols i altres súbdits del Rei Catòlic més drets i impositions de les que seran pagades pels naturals d'Anglaterra i dels estats generals de les Províncies Unides o altres estrangers que fossin tractats allà de manera més favorable. El mateix tractament es farà en tots els estats de l'obediència del Senyor Rei Catòlic a tots els súbdits del Senyor Rei Cristianíssim, del país o nació que siguin.

7. En conformitat amb això, si es trobés que en aquest regne de França o en les seves costes els espanyols, o altres súbdits de Sa Majestat Catòlica, haguessin embarcat o fet embarcar en els seus vaixells qualsevol gènere que pogués ser de coses prohibides per transportar-les fora del regne, la pena no podrà ser de més del que en un cas semblant serà practicat en els regnes d'Espanya amb anglesos i holandesos, segons els tractats fets pel rei de la Gran Bretanya i els estats de les Províncies Unides. I totes les perquisicions i els plets intentats abans d'això, per la mateixa raó, quedaran anul·lats i extingits. El mateix serà observat amb les viles, els súbdits, els residents i els habitants del regne i països pertanyents al Senyor Rei Cristianíssim, els quals gaudiran dels mateixos privilegis, franqueses i llibertats en tots els estats del Senyor Rei Catòlic.

8. Tots els espanyols i altres súbdits del Senyor Rei Catòlic podran lliurement i sense que se'ls pugui posar cap dificultat transportar fora dels regnes i països del Rei Cristianíssim el que treguin de la venda dels blats que hagin fet en els regnes i països en la forma i manera com s'ha practicat abans de la Guerra; i el mateix s'observarà a Espanya amb els del Senyor Rei Cristianíssim.

9. Que d'una part i de l'altra els vaixells, mercaderies i altres béns que pertanyin a mercaders, mestres de navili, pilots o mariners no podran ser arrestats ni embargats, en virtut de qualsevol manament que sigui general o particular, per qualsevol causa que sigui, de guerra o d'una altra manera; ni tampoc sota el pretext de voler-se'n servir per a la conservació i defensa del país. I generalment no es podrà prendre res als súbdits d'un dels reis que es trobin en l'obediència de les terres de l'altre que no sigui amb consentiment de qui pertanyés i pagant al comptat el que es desitgi treure'n. Amb el benentès que en això no s'inclouen els embargaments i els arrestos fets per la justícia, per les vies ordinàries, a causa dels deutes, obligacions i contractes vàlids sobre els quals s'haguessin fet aquests embargaments, en què es procedirà segons els costums, els drets i la raó, com s'observava abans d'aquesta última Guerra.

10. Tots els súbdits del Rei Cristianíssim podran amb tota seguretat navegar i traficar en tots els regnes, països i estats que estan o estaran en pau, amistat o neutralitat amb la França (excepte el regne de Portugal i les seves conquestes i adjacents, en què s'ha disposat d'altra manera entre els senyors reis), sense que puguin ser inquietats ni molestats en aquesta llibertat pels navilis, galeres, fragates,

barques o altres embarcacions pertanyents al Rei Catòlic o a algun dels seus súbdits, per ocasió de les hostilitats que es troben o podrien trobar-se d'ara endavant entre el Rei Catòlic i els regnes, països, estats o algun d'aquests que estan o estiguessin en pau, amistat o neutralitat amb França. Amb el benentès que l'excepció feta amb Portugal en aquest article i en els següents que miren el comerç no ha de tenir lloc mentre aquell regne quedi en l'estat en què està en el present i que si arriba el cas que Portugal torni a l'obediència de Sa Majestat Catòlica, llavors, pel que fa al comerç amb aquest regne de Portugal respecte de França, es procedirà de la mateixa manera que en els altres regnes i estats que ara posseeix Sa Majestat Catòlica, segons el que es conté en aquest article i en els següents.

11. Aquest transport i tràfic s'estendrà per tots els tipus de mercaderies i gèneres que es transportaven lliurement i de manera segura als regnes esmentats, països i estats abans que estiguessin en guerra amb Espanya. Amb el benentès encara que, mentre duri aquesta guerra, els súbdits del Senyor Rei Cristianíssim s'abstindran de portar als països i estats esmentats que estan en guerra amb el Senyor Rei Catòlic mercaderies que vinguin dels estats de Sa Majestat i que puguin servir contra ell i els seus estats, i molt menys, mercaderies de contraban.

12. En aquest gènere de mercaderies de contraban, s'hi comprenen només tot tipus d'armes de foc i altres coses que en depenen, com són els canons, mosquets, morters, petards, bombes, granades, cilindres de pólvora, arcs embreats, afustos, forques, bandoleres, pólvora, corda, salnitre, bales, piques, espases, casquets, cuirasses, alabardes i alfanges. Es prohibeix també sota aquest nom transportar gent de guerra, cavalls, els seus ornaments, fundes de pistoles, talins i altres coses que serveixen a l'ús de la guerra.

13. No seran compresos en aquests gèneres de contraban el blat, el sègol i altres grans, els llegums, l'oli, el vi, la sal ni, generalment, tot el que pertany a la supervivència. Abans quedaran lliures, com totes les mercaderies i els gèneres no compresos en l'article anterior, i se'n permetrà així mateix el transport a llocs enemics de la Corona d'Espanya (excepte a Portugal, com ja s'ha dit) i a les viles i places assetjades, bloquejades o encerclades.

14. L'execució del que s'ha acordat més amunt es farà de la següent manera.

Que els navilis i altres embarcacions dels súbdits del Senyor Rei Cristianíssim, amb les seves mercaderies, havent entrat en algun port del dit Senyor Rei Catòlic, on acostumaven a entrar i comerciar abans d'aquesta Guerra, i volent passar a d'altres dels seus enemics, seran obligats només a mostrar als oficials del port d'Espanya o d'altres qualssevol estats de Sa Majestat Catòlica d'on sortiran els seus passaports, els quals han de contenir específicament la càrrega reconeguda dels seus navilis, signats aquests passaports i segellats amb el segell i senyal ordinari dels oficials de l'almirallat dels ports o llocs de l'obediència del Rei Cristianíssim d'on sortiren la primera vegada, amb declaració del lloc on van ser destinats,

tot això en la forma ordinària i acostumada. I després d'aquesta exhibició dels seus passaports, en la forma referida, no podran ser molestats, processats, detinguts ni retardats en el seu viatge, sota cap pretext.

15. El mateix s'ha d'entendre amb els navilis i qualssevol de les embarcacions franceses que arribessin a alguns ports o badies dels regnes i estats del Rei Catòlic (on acostumaven a comerciar i traficar abans de la Guerra) sense intenció d'entrar en aquests ports o que, entrant-hi els seus capitans, no volguessin desembarcar-hi o trencar-hi la seva càrrega, als quals no s'ha de poder obligar que donin compte de la càrrega dels seus navilis, si no fos el cas que hi hagués sospita que porten als enemics del Senyor Rei Catòlic mercaderies de contraban, com queda referit.

16. I en tal cas d'aparent sospita, els súbdits del Rei Cristianíssim seran obligats a manifestar dins els ports els seus passaports en la forma que s'ha especificat més amunt.

17. Si aquests navilis francesos haguessin entrat en els ports o badies o haguessin estat trobats en el mar dels regnes i estats on abans d'aquesta Guerra acostumaven a comerciar per navilis de guerra d'aquest Rei Catòlic o d'armades particulars, els súbdits dels navilis d'Espanya, per evitar desordres, no s'acostaran als francesos si no és a tir de canó i podran enviar les seves barquetes o xalupes a bord dels navilis o vaixells francesos i fer entrar només dos o tres homes, a qui només es mostraran els passaports pel mestre o patró del navili francès de la manera especificada, i també les lletres de mar, fetes segons el formulari que serà inserit al final d'aquest tractat, per les quals cal que consti no únicament la seva càrrega, sinó també el lloc d'habitació i residència i el nom, així del mestre i el patró com del navili mateix, per tal que per aquests dos mitjans es pugui reconèixer si porta mercaderies de contraban i que consti suficientment tant la qualitat d'aquest navili com del seu mestre i patró, als passaports dels quals i cartes de mar se'ls donarà plena fe i crèdit; per tal que es conegui millor la validació i que no puguin ser de cap manera falsificades, es donaran algunes contrasenyes de part de cadascun dels reis.

18. I en cas que dins d'aquests vaixells francesos, s'hi trobessin pel mitjà referit algunes mercaderies i gèneres que més amunt es declaren de contraban i prohibits, seran descarregats, denunciats i confiscats davant el jurat de l'almirallat d'Espanya o altres de competents, sense que per aquesta raó el navili, la barca o altres béns, mercaderies o gèneres lliures i permesos que es trobin en el mateix navili o barca puguin ser embargats i confiscats.

19. També ha estat acordat i convingut que tot el que es trobi carregat pels súbdits de Sa Majestat Cristianíssima en navili d'enemics del Rei Catòlic, encara que no siguin mercaderies de contraban, serà confiscat amb totes les altres coses que es trobessin en aquests navilis, sense excepció ni reserva; però, de l'altra

part, serà lliure i franquejat tot el que es trobés en aquests navilis que pertany als súbdits del Rei Cristianíssim, encara que la càrrega, o part de la càrrega, fos d'enemics del Senyor Rei Catòlic, excepte les mercaderies de contraban, que, pel que fa a aquestes, es reglaran segons el que es disposi en els articles anteriors.

20. Tots els súbdits del Senyor Rei Catòlic gaudiran recíprocament dels mateixos drets, llibertats i exempcions en els seus tràfics i comerços en els ports, les badies, els mars i els estats de Sa Majestat Cristianíssima que (com queda dit) els súbdits del dit Senyor Rei Cristianíssim han de gaudir en els de Sa Majestat Catòlica i en alta mar, i s'ha d'entendre que la igualtat serà recíproca en totes maneres d'una part i de l'altra. I així mateix, en cas que més endavant el Senyor Rei Catòlic estigués en pau, amistat o neutralitat amb algun rei, o príncep o Estat que vingués a ser enemic d'aquest Senyor Rei Cristianíssim, cadascuna de les dues parts utilitzarà recíprocament les mateixes condicions i restriccions especificades en els articles del present tractat que miren el tràfic i el comerç.

21. En cas que d'una part i de l'altra hi hagi alguna contravenció als articles concernents al comerç pels oficials de l'almirallat d'un dels senyors reis esmentats o qualsevol altra persona, presentant la queixa la part interessada a Ses Majestats, o als seus consells, Ses Majestats esmentades faran reparar el dany i executar totes les coses de la manera que més amunt s'ha acordat, i en cas que amb el temps es descobreixin alguns fraus o inconvenients quant al comerç i a la navegació que no quedin prou proveïts en aquests capítols, es podran posar de nou les altres previsions que es jutgi convenir d'una part i de l'altra, quedant mentrestant el tractat amb força i vigor.

22. Que totes les mercaderies i efectes embargats en un regne i l'altre sobre els súbdits dels senyors reis, al temps de la declaració de la Guerra, es tornaran i restituiran de bona fe als propietaris, en cas que es trobi el dia de la publicació d'aquest tractat que no haguessin estat actualment pagats a d'altres, en virtut de les demandes i diligències que es fessin; enviaran els reis als ministres i oficials que facin tan bona i breu justícia tant als estrangers com als seus súbdits, sense cap distinció de persones.

23. Que totes les actuacions i causes que en el passat fossin i en endavant siguin intentades davant els ministres i oficials dels senyors, per preses, desferres o represàlia, contra els que no foren súbdits, es remetin sense cap dificultat als ministres i oficials del príncep de qui foren els súbdits defensors.

24. I per assegurar millor en el futur el comerç i l'amistat entre els súbdits dels senyors reis, i per l'avantatge i comoditat més grans dels seus regnes, s'ha convingut i acordat que si succeeix en endavant alguna ruptura entre les dues corones (Déu no ho permeti), es donaran sempre sis mesos de termini als súbdits d'una part i de l'altra perquè retirin i transportin els seus efectes i persones on els sembli millor, la qual cosa se'ls permetrà lliurement, sense donar-los cap molèstia, ni

es procedirà durant aquest temps a l'embargament dels seus efectes, i menys a l'arrestament de les seves persones.

25. Els habitants i súbdits d'una part i de l'altra podran, en totes les parts de les terres de l'obediència dels senyors reis, valdre's dels advocats, procuradors, escrivans i sol·licitadors que millor els semblin; a la qual cosa seran també comesos pels jutges ordinaris quan fos necessari i se'ls requerís; i serà permès als súbdits i habitants d'una part i de l'altra als llocs on tinguessin residència que els llibres del seu tràfic i correspondència siguin en la llengua que es vulgui, espanyol, francès, flamenc o altres, sense que per això no puguin ser molestats ni inquirits.

26. Els senyors reis podran establir, per a la comoditat dels seus súbdits traficants en els regnes i estats de l'un i de l'altre, còsols de les nacions de súbdits seus, que gaudiran dels mateixos drets, llibertats i exempcions que per aquest exercici els pertanyin, i això haurà de ser en aquelles parts i llocs on de comú consentiment es jutgés necessari l'establiment dels còsols esmentats.

27. Totes les comissions de represàlia que en el passat puguin haver-se acordat per qualsevol causa que sigui seran suspeses, sense que més endavant no es puguin concedir per un dels senyors reis en perjudici dels súbdits de l'altre, sinó en el cas de negativa manifesta de la justícia, la qual, així com les intimacions i requisitòries que haguessin fet, han d'estar obligats els que demanessin aquestes comissions a manifestar-les en la forma i manera que requereix el dret.

28. Tots els súbdits d'una part i de l'altra, eclesiàstics i seglars, seran restablerts en els seus béns, honors i dignitats i gaudiran dels beneficis que estaven proveïts abans de la Guerra, així per mort o resignació com per forma coadjutòria, i, d'altra manera, en el restabliment de béns, honors i dignitats s'entenen nominalment compresos tots els súbdits napolitans de Sa Majestat Catòlica, amb excepció dels càrrecs, governs i altres oficis reials, sense que d'una part ni de l'altra es pugui refusar el consentiment; ni destorbar la presa de possessió d'aquells que haguessin estat proveïts de prebendes, beneficis o dignitats eclesiàstiques abans d'aquest temps, ni mantenir els que haguessin obtingut altres provisions durant la Guerra, si no són els capellans que canònicament se n'haguessin proveït, que quedaran en possessió de les seves parròquies. Els uns i els altres seran igualment restablerts en el gaudi de tots i cadascun dels seus béns immobles i rendes perpètuas de per vida, i amb la facultat de redimir els embargats i ocupats des del temps esmentat, tant per ocasió de la Guerra com per haver seguit el partit contrari. I amb els drets, accions i successions que haguessin heretat encara després de la Guerra, però sense que per això puguin demanar ni pretendre res dels fruits i rendes percebuts i caiguts des que s'hagués fet l'embargament d'aquests béns immobles, rendes i beneficis fins al dia de la publicació d'aquest tractat.

29. Ni, així mateix, els deutes, efectes i mobles que s'haguessin confiscat abans d'aquest dia, sense que mai els creditors d'aquests deutes i depositaris de

semblants efectes i els seus hereus, o tenint el seu dret, no puguin fer-ne demanda ni pretendre cobrar-ne res, els restabliments dels quals, en la forma apuntada anteriorment, s'entendran a favor dels que haguessin seguit el partit contrari: de manera que tornaran a entrar per mitjà d'aquest tractat en la gràcia dels seus reis i prínceps sobirans, com també en els seus béns que es trobin inexistents en el temps de la conclusió i formació d'aquest tractat.

30. I es farà el referit restabliment dels esmentats súbdits d'una part i de l'altra, segons el que conté l'article vint-i-vuit precedent, no obstant qualsevol donació, concessió, declaració o confiscació, o comissions, sentències preparatòries o definitives, donades en contumàcia en absència de les parts, i aquestes no havent estat oïdes; les quals sentències i tot judici quedaran nuls, i sense cap efecte, com si no s'haguessin donat ni pronunciat; les parts podran tornar amb plena llibertat als països d'on abans s'havien absentat per gaudir en persona dels seus béns immobles i rendes o establir la seva habitació fora d'aquests països, en la part que millor els sembli, quedant a la seva voluntat i elecció, sense que se'ls pugui posar cap impediment. En contravenció d'això, i en cas que vulguin habitar fora, podran diputar i cometre les persones que, no essent sospitoses, millor els semblin per a l'administració i cobrament dels seus béns i rendes, excepte en els beneficis, que els obliguen a residir-hi per administrar-los i servir-los personalment, sense que, no obstant això, privar la llibertat d'habitació personal de què es tracta en aquest article es pugui entendre a favor dels que s'hi han disposat en contra per altres articles d'aquest tractat.

31. Els qui haguessin estat proveïts d'una part i de l'altra de beneficis, trobant-se en la col·lació, presentació o disposició d'aquests senyors reis o d'altres, tant eclesiàstics com seculars, o que haguessin obtingut provisions del pontífex, de qualssevol altres beneficis situats en la jurisdicció d'un dels esmentats senyors reis, amb el consentiment dels quals i permissió els haguessin gaudit durant la Guerra, en quedaran en possessió i en gaudi durant la seva vida, com a bé, i degudament proveïts, però sense que això s'entengui fer cap perjudici en els drets legítims col·lacionistes que el gaudiran i exerciran tal com ho feien abans de la Guerra.

32. Tots els prelats, abats, priors i altres eclesiàstics que haguessin estat nomenats i proveïts dels seus beneficis pels senyors reis abans o durant la Guerra, els quals nomenaments pertanyessin a Ses Majestats abans de la ruptura entre les dues corones, seran mantinguts en la possessió i gaudi sense que no puguin ser inquietats per cap causa ni pretext i també podran gaudir lliurement de tots els béns que es trobin i que en el passat depenien d'ells i del dret de conferir els beneficis dependents en qualsevol part on aquests béns i beneficis es trobessin situats, però que estiguin proveïts per persones capacitades que tinguin les qualitats i requisits, segons les regles i estatuts que abans de la Guerra s'observaven, sense que en l'esdevenidor ni una part ni l'altra no es puguin enviar administradors per administrar

aquests beneficis i gaudir dels fruits, els quals no es podran percebre únicament pels titulars que legítimament n'haguessin estat proveïts, i tots els llocs que han reconegut la jurisdicció d'aquests prelats, abats i priors, en qualsevol part on estiguin situats, els hauran de reconèixer igualment en el futur, com consta que el dret estava antigament establert, encara que en aquests termes s'hagi estès la denominació del partit contrari o que siguin dependents de qualssevol castellanies o batllies pertanyents a aquest partit contrari.

33. Perquè aquesta pau, germanor i bona correspondència quedi, com es desitja, tan o més ferma, permanent i indissoluble, ha estat acordat i establert, en nom d'aquests senyors reis, que Sa Majestat Cristianíssima es casi amb la Sereníssima Infanta Maria Teresa, filla gran de Sa Majestat Catòlica; en raó d'això, els senyors marquès comte duc d'Olivares i el cardenal Mazzarino, en virtut del poder especial que per aquells tenen, han fet, el mateix dia de la data d'aquest present tractat, un altre tractat particular sobre les condicions d'aquest casament i temps de celebració a què remetent, els quals, encara que separatament, tenen la mateixa força i vigor que aquest tractat de pau, com la part més principal i la penyora més preciosa per a més seguretat i durada.

34. I perquè les dificultats que s'haurien trobat si s'hagués entrat en discussió dels diversos drets i pretensions d'aquests senyors reis podrien retardar molt i diferir la conclusió d'aquest tractat i el bé que n'espera i en rebrà tota la cristiandat, ha estat convingut i acordat (en contemplació de la pau) que, quant a la retenció o restitució de les conquestes fetes en la present Guerra, totes les diferències entre els reis esmentats s'acabaran i s'ajustaran de la manera següent.

35. Pel que fa als Països Baixos, s'ha convingut i acordat que el Senyor Rei Cristianíssim quedarà posseïdor i gaudirà efectivament dels països, viles, places, castells, dominis, terres i senyories següents.

Primerament, al comtat d'Artois, de la vila i de la ciutat d'Arràs, el seu govern i batllia; de Hesdin i la seva batllia; de Bapaume i la seva batllia; de Béthune i el seu govern o batllia; de Lillers i la seva batllia; de Lens i la seva batllia; del consolat de Saint-Pol-sur-Ternoise i la seva batllia; de Pas i la seva batllia, i, així mateix, de totes les altres batllies i castellanies d'Artois, qualssevol de les que puguin ser, encara que no siguin particularment anomenades aquí, exceptuades únicament les viles i batllies, demarcacions o castellanies d'Aire i de Saint Omer i les seves pertinences, dependències, annexos i dominis, així com també Renti, en cas que no sigui d'aquestes dependències, que totes queden amb Sa Majestat Catòlica, i també en el lloc de Renti, en cas que no sigui de la dependència d'Aire o de Saint Omer, i no d'altra manera.

36. En segon lloc, a la província i comtat de Flandes, l'esmentat Rei Cristianíssim quedarà amb la possessió i gaudiment de les places de Gravelines (amb els forts Felip, de l'Esclusa i Antin), de Bourbourg i la seva castellania i de Saint-

Venant, sigui de Flandes o de l'Artois, i dels seus dominis, pertinences, dependències i annexos.

37. En tercer lloc, a la província i comtat d'Hainaut, el Senyor Rei Cristianíssim quedarà amb la possessió i gaudirà de les places de Landrecies, de Le Quesnoy i de les seves batllies, prebostals o castellanies o dominis, pertinences, dependències i annexos.

38. En quart lloc, a la província i ducat de Luxemburg, el Senyor Rei Cristianíssim quedarà amb la possessió i gaudirà de les places de Thionville, Montmédy i Damvillers; les seves pertinences, annexos, dependències, dominis, prebostals i senyories; de la vila i prebostal d'Ybois, de Chauvency, el castell i el seu prebostal; del lloc i del prebostal de Marville, situat a la petita ribera anomenada Vexin, i el prebostal de Marville, el lloc i el prebostal que abans havien pertangut en part als ducs de Luxemburg i en part als ducs de Bar.

39. En cinquè lloc, Sa Majestat Cristianíssima, havent declarat no poder consentir a la restitució de les places de La Bassée i Bergas Sambinoc, la castellania de Bergas i el fort reial fabricat sobre el canal a prop d'aquesta vila, i Sa Majestat Catòlica, condescendent que quedessin a França, si no es pogués convenir i ajustar un bescanvi de les places esmentades amb altres de la mateixa consideració i comoditat recíproca, aquests dos senyors plenipotenciaris han convingut que aquestes dues places, La Bassée i Bergas Sambinoc, i el fort i la castellania de Bergas, amb totes les seves pertinences, annexos, dependències i dominis, seran canviats amb les de Mariembourg i Philippeville, situades entre Sambreville i Mosa, i les seves pertinences, dependències, annexos i dominis. Per tant, Sa Majestat Cristianíssima, donant (com es dirà més avall) a Sa Majestat Catòlica les places de La Bassée i Bergas Sambinoc, les seves castellanies i el fort reial, amb les seves pertinences, dependències, annexos i dominis, l'esmentada Sa Majestat Catòlica farà posar al mateix temps en mans de Sa Majestat Cristianíssima les esmentades places de Mariembourg i Philippeville, perquè quedin en possessió de l'esmentada Majestat Cristianíssima i en gaudeixi efectivament amb les seves pertinences, annexos i dominis, de la mateixa manera i amb els mateixos drets de possessió, sobirania i la resta de coses amb els quals gaudirà i podrà gaudir pel present tractat de les altres places que les seves armes han ocupat en aquesta Guerra i li han de quedar per aquesta pau. I en cas que, en el futur, Sa Majestat Cristianíssima fos pertorbada en la possessió i gaudi de les esmentades places de Mariembourg i Philippeville per raó de la pretensió que sobre aquestes places poguessin tenir altres prínceps, Sa Majestat Catòlica s'obliga a concórrer a la seva defensa i fer per part seva tot el que fos necessari per tal que Sa Majestat Cristianíssima pugui gaudir pacíficament i sense contestació d'aquestes places; en consideració les ha cedit en l'intercanvi de les de La Bassée i Bergas Sambinoc, que Sa Majestat Cristianíssima podia retenir i posseir sense cap nosa i amb tota seguretat.

40. En sisè lloc, per certes consideracions que més avall seran expressades més particularment en un article d'aquest tractat, Sa Majestat Catòlica s'obliga i promet entregar a mans de Sa Majestat Cristianíssima la vila i plaça d'Avesnes, situada entre Sambreville i Mosa, amb l'artilleria i municions de guerra que hi ha en aquesta plaça i amb les seves pertinences, dependències, annexos i dominis, per quedar-ne Sa Majestat Cristianíssima posseïdor i gaudir efectivament d'aquesta i de les esmentades pertinences, dependències, annexos i dominis, de la mateixa manera i amb els mateixos drets de possessió, sobirania i la resta de coses que Sa Majestat Catòlica avui posseeix. I perquè l'esmentada plaça d'Avesnes i les seves dependències, annexos i dominis s'entén que són del príncep de Chimay així com la jurisdicció ordinària, les rendes i els altres aprofitaments, ha estat declarat i convingut entre els reis esmentats que Sa Majestat ha de quedar-se amb tot el que tanquen les muralles i les fortificacions d'aquesta plaça, de manera que el príncep no hi ha de tenir cap dret, renda ni jurisdicció, reservant-li només tot el que li ha pertangut en el passat fora d'aquesta vila, els vilatges, la planúria i els boscos d'aquella dependència i domini d'Avesnes, i en la manera que l'ha tingut fins ara. Amb el benentès que també li ha de quedar (com queda dit) a Sa Majestat Cristianíssima la sobirania i l'alt domini en aquests vilatges i país dependent d'Avesnes, havent-se encarregat el Rei Catòlic de satisfer al príncep de Chimay el que importés que se li tregui pel present tractat dins la plaça esmentada.

41. Les esmentades places d'Arràs, Hesdin, Bapaume, Béthune i les viles de Lillers, Lens, comtat de Saint-Pol-sur-Ternoise, Pas i les seves batllies, i així mateix, totes les altres batllies i la castellania d'Artois, reservant, com ha quedat dit, les viles i les batllies d'Aire i Saint Omer i les seves batllies, pertinences, dependències, annexos i dominis, com també de Renti, en cas que no sigui d'aquestes dependències d'Aire o de Saint Omer; i juntament amb les places de Gravelines i els forts Felip, de l'Esclusa i Antin, Bourbourg i Saint-Venant a Flandes, les places de Landrecies i Le Quesnoy a Hainaut; i així mateix, les d'Avesnes, Mariembourg i Philippeville, que seran posades en poder del Rei Cristianíssim, com queda dit més amunt; i les places de Thionville, Montmédy, Damvillers, prebostal d'Ybois, Chauvency, el castell i el seu prebostal, territoris, dominis, senyories, pertinences, dependències i annexos, que quedaran pel present tractat de pau al Senyor Rei Cristianíssim i als seus successors i que tinguessin causa irrevocablement i per sempre amb els mateixos drets i sobirania, propietats, drets de regalia, patronats, guardianies, jurisdiccions, nominació, prerrogativa i preeminències sobre els bisbats i esglésies catedrals i altres abadies, priorats, dignitats, curats o qualssevol altres beneficis, estant en l'extensió d'aquests països, places i batllies, cedits per qualsevol abadia de la qual aquests priorats siguin dependents o pertanyents, i tots els altres drets que han estat i han pertangut al dit Senyor Rei Catòlic, en el passat, encara que aquí no estiguin particularment expressats, sense que el Senyor

Rei Cristianíssim no pugui ser en endavant torbat o molestat per qualsevol via que sigui, de dret o de fet, pel dit Senyor Rei Catòlic, ni pels seus successors, ni per cap altre príncep de casa seva o per qualsevol altra persona, ni sota cap pretext o ocasió que pugui succeir en aquesta sobirania i propietat, jurisdicció i districte, o possessió i gaudi de tots els països, viles, places, castells, terres, senyories, prebostals, dominis, castellanies i batllies, com també de tots els llocs i altres coses que en depenen; i per a aquest efecte, l'esmentat Rei Catòlic, tant per a ell com per als seus hereus i successors i per als que tinguessin el seu dret, renuncia, cedeix, deixa i transporta, com el seu plenipotenciari, que, en nom seu, pel present tractat de pau irrevocable, ha renunciat, deixat, cedit i transportat a perpetuïtat i per sempre, a favor i a profit d'aquest Senyor Rei Cristianíssim, dels seus hereus i successors i dels que tinguessin els seus drets, tots els drets, accions, pretensions, drets, regalies, patronats, guardianies, jurisdiccions i nominacions, prerrogatives, preeminències sobre els bisbats, esglésies catedrals i altres abadies, priorats, dignitats, curats i qualsevol altres beneficis, estant en l'extensió dels esmentats països, places i batllies, cedits per qualsevol abadia de la qual aquests priorats siguin dependents i pertanyents, i generalment sense reserva, ni disminuint gens tots els altres drets que aquest Rei Catòlic o els seus hereus i successors tenen, pretenen o podrien tenir i pretendre per qualsevol causa o ocasió que sigui sobre aquests països, places, castells i fortaleses, terres, senyories, dominis, castellania i batllies i sobre tots els llocs dependents d'aquests, com està dit, els quals, com també els homes, vassalls, súbdits, burgs, viles, poblets, boscos, rius, planures i qualsevol altres coses que depenguin d'aquests, sense reservar ni disminuir res, aquest Senyor Rei Catòlic, tant per a ell com per als seus hereus, consenteix que des d'avui i per sempre siguin units i incorporats a la Corona de França, no obstant qualsevol lleis, costums i estatuts i convencions fets al contrari, encara que hagin estat confirmats per un jurament, i a les clàusules derogatòries de les derogatòries sigui expressament derogat aquest tractat per a l'efecte d'aquestes renúncies i cessions, que valdran i tindran lloc sense que l'expressió o especificació particular derogui la llei general ni la particular, i excloent a perpetuïtat totes les excepcions que per qualsevol dret, títol, causa o pretext puguin ser fundades, declara, consenteix, vol i entén el Senyor Rei Catòlic que aquests homes, vassalls i súbdits d'aquests països, terres i viles cedits a la Corona de França (com s'ha referit més amunt) siguin i quedin exempts i absolts des d'avui i per sempre de la fe, homenatge, servei i jurament de fidelitat, que podrien tots i cadascun d'ells haver-li fet i als seus predecessors senyors Reis Catòlics, com també de tota obediència, subjecció i vassallatge, que en raó d'això podrien deure-li,volent aquest Rei Catòlic que aquesta fe, l'homenatge i el jurament de fidelitat quedin anul·lats i sense cap valor, com si mai no haguessin estat fets ni prestats.

42. Pel que fa a les places i països que les armes de França han ocupat en aquesta Guerra de la banda d'Espanya, havent-se convingut en la negociació que

començà a Madrid l'any mil sis-cents cinquanta-sis, sobre la qual es fonamenta aquest tractat, que els Pirineus, que comunament han estat sempre tinguts per divisió de les Espanyes i de les Gàl·lies, siguin d'ara endavant també la divisió d'aquests regnes. Ha estat convingut i acordat que el Senyor Rei Cristianíssim quedarà en possessió i gaudirà efectivament de tot el comtat, vegueria del Rosselló i del comtat i vegueria del Conflent, països, viles, places, castells, burgs, poblets i llocs de què es componen aquests comtats i vegueries del Rosselló i del Conflent; i al Senyor Rei Catòlic li ha de quedar el comtat de la Cerdanya i tot el principat de Catalunya, amb les vegueries, viles, places, castells, burgs, poblets, llocs i països de què es componen aquests comtat de la Cerdanya i principat de Catalunya. Amb el benentès que si es trobessin alguns llocs d'aquest comtat i vegueria només del Conflent i no del Rosselló que estiguin dins els Pirineus a la banda d'Espanya, li quedaran a Sa Majestat Catòlica, com també si es trobessin alguns llocs d'aquest comtat i vegueria només de la Cerdanya i no solament a Catalunya que estiguin dins els Pirineus a la banda de França, li quedaran a Sa Majestat Cristianíssima. I per convenir aquesta decisió seran després els diputats comissaris d'una part i de l'altra els qui, junts i de bona fe, declararan quins són els Pirineus, que, en execució del que es conté en aquest article, han de dividir en un futur els dos regnes, i assenyalaran els límits que han de tenir, i s'uniran aquests comissaris en aquella part, com a molt tard, d'aquí a un mes després de la signatura d'aquest tractat, i en el termini d'un altre mes subsegüent hauran convingut i declarat de comuna conformitat el que s'ha dit. Amb el benentès que si llavors quedessin d'acord, enviaran els seus parers als dos plenipotenciaris dels dos reis, els quals, sabent les dificultats i diferències que haguessin pogut trobar, convindran entre ells sobre aquest punt, sense que per això puguin tornar a prendre les armes.

43. Tot el comtat i vegueria del Rosselló i el comtat i vegueria del Conflent, reservant els llocs que estiguin dins els Pirineus de la banda d'Espanya de la manera que s'ha dit més amunt, segons la declaració i ajustament dels comissaris que seran diputats per a aquest efecte, i de la mateixa manera, la banda del comtat de la Cerdanya que es trobi dins els Pirineus de la banda de França, segons la declaració dels comissaris; país, viles, places i castells que componen les vegueries del Rosselló i del Conflent i part del comtat de la Cerdanya, de la manera que s'ha dit més amunt, pertinences, dependències, annexos, amb tots els homes, vassalls, subjectes, burgs, vilatges, poblets, boscos, riberes, planures i qualssevol altres coses dependents, quedaran irrevocablement i per sempre, pel present tractat de pau, units i incorporats a la Corona de França, per tal que en gaudeixin el Senyor Rei Cristianíssim, els seus hereus i successors i els que en tinguessin drets, amb els mateixos drets de sobirania, propietat, regalia, patronatge, jurisdicció, nominació, prerrogativa, preeminència sobre els bisbats, esglésies catedrals i altres

abadies, priorats, dignitats, curats o altres qualssevol beneficis que estiguin en l'extensió del comtat del Rosselló, la vegueria del Conflent i part del comtat de la Cerdanya, excepte de la que es trobi en els Pirineus cap a Espanya, de la manera que s'ha dit abans, de qualsevol abadia que els priorats en depenguin o hi pertanyin, i tots els altres drets que han tingut en el passat i han pertangut al Senyor Rei Catòlic, encara que no estiguin aquí particularment expressats, sense que Sa Majestat Cristianíssima no pugui ser d'ara endavant torbat ni inquietat per qualsevol via que sigui, de dret o de fet, per Sa Majestat Catòlica, els seus successors, algun altre príncep de casa seva o per qualsevol persona que sigui, ni sota cap ocasió o pretext que pugui sobrevenir en l'esmentada sobirania, propietat, jurisdicció, districte, possessió i gaudi de tots els països, viles, places, castells, terres, senyories, dominis, castellanies i batllies esmentats, com també de tots els llocs i altres coses que depenen del comtat del Rosselló, la vegueria del Conflent i part de la Cerdanya, de la manera que s'ha dit, excepte la part del Conflent que es trobés dins els Pirineus cap a la banda d'Espanya, i a aquest efecte, el Senyor Rei Catòlic, tant per a ell com per als seus hereus i per als que tinguessin el seu dret, renuncia, cedeix, deixa i transporta, com el seu plenipotenciari, en nom seu, pel present tractat de pau irrevocable, ha renunciat, deixat, cedit i transportat a perpetuïtat i per sempre, a favor i a profit de l'esmentat Rei Cristianíssim, els seus hereus i successors i els que tinguessin els seus drets, tots els drets, accions i pretensions, drets, drets de regalia, patronatges, jurisdicció, nominacions, prerrogatives, preeminències sobre els bisbats, esglésies catedrals i altres abadies, dignitats, priorats, curats i qualssevol altres beneficis, que es trobin en l'extensió del comtat del Rosselló, la vegueria del Conflent i part del comtat de la Cerdanya, excepte la que es trobés dins els Pirineus cap a la banda d'Espanya, de la manera com s'ha dit més amunt, de qualsevol abadia que els priorats en depenguin o hi pertanyin; i generalment tots els altres drets, sense retenir ni reservar res del que aquest Senyor Rei Catòlic, els seus hereus i successors tenen i pretenen o podrien tenir i pretendre per qualsevol causa i ocasió que fos sobre aquests comtat del Rosselló, vegueria del Conflent i part del comtat de la Cerdanya, excepte el que del Conflent es trobi dins els Pirineus cap a la banda d'Espanya, de la manera en què s'ha dit més amunt. I sobre tots els llocs que en depenguin, com es diu més amunt, dels quals també tots els homes, vassalls, burgs, viles, poblets, boscos, rius, planúries i altres coses que depenen d'aquests comtat del Rosselló, vegueria del Conflent i part del comtat de la Cerdanya, excepte el que del Conflent es trobi dins els Pirineus cap a la banda d'Espanya, en la manera com s'ha dit més amunt, sense retenir ni reservar res al Senyor Rei Catòlic, tant per a ell com per als seus successors. Consenteix des d'avui i per sempre que siguin units i incorporats a la Corona de França, no obstant qualssevol lleis, costums, estatuts, constitucions i convencions fets en contrari, encara que hagin estat confirmats per jurament, i a les clàusules derogatòries de les

derogatòries que s'han expressament derogat pel present tractat, a l'efecte d'aquestes renúncies i cessions, les quals valdran i tindran lloc sense que l'expressió o especificació particular derogui la general, ni la general la particular; i excloent a perpetuïtat totes les excepcions que sota qualsevol altre dret, títol, causa o pretext puguin estar fundades, i nominalment aquella que volgués o pogués pretendre, en endavant, que la separació d'aquests comtat del Rosselló, vegueria del Conflent i part del comtat de la Cerdanya, excepte el que del Conflent estigui dins els Pirineus cap a la banda d'Espanya, en la manera en què s'ha dit més amunt, i les seves pertinences i dependències, anés contra les constitucions del principat de Catalunya, i que per això aquesta separació no ha pogut ser resolta ni acordada sense el consentiment exprés de tots els pobles congregats en estats generals. Declara, consent, vol i entén el Senyor Rei Catòlic que aquests homes, vassalls i súbdits del comtat del Rosselló, les seves dependències i pertinences, la vegueria del Conflent i part del comtat de la Cerdanya, excepte el que del Conflent quedi dins els Pirineus cap a la banda d'Espanya, en la manera com s'ha dit més amunt, estiguin exempts, lliures i absolts des d'avui i per sempre de la fe, homenatge, servei i jurament de fidelitat que podrien tots i cadascun d'ells haver-li fet i als seus predecessors Reis Catòlics, com també de tota obediència, subjecció i vassallatge, que en raó d'això podrien deure-li, volent que aquesta fe, l'homenatge i el jurament de fidelitat quedin anul·lats i sense cap valor, com si mai no haguessin estat fets ni prestats.

44. El Senyor Rei Catòlic entrarà de nou en la possessió i gaudiment del comtat de Charolais, per gaudir-ne ell i els seus successors, plenament i pacíficament, i tenir-lo sota la sobirania del Senyor Rei Cristianíssim, com el tenia abans del principi d'aquesta Guerra.

45. Aquest Senyor Rei Catòlic restituirà a aquest Senyor Rei Cristianíssim les viles i places de Rocroi, Châtelet i Linchamps, amb les seves pertinences, dependències i altres coses annexes, sense que, per cap raó, causa o excusa que pugui ser prevista o no prevista, així mateix el fet d'estar aquestes places de Rocroi, Châtelet i Linchamps actualment sota un altre poder que el de Sa Majestat Catòlica, aquesta Majestat pugui dispensar de fer la restitució d'aquestes tres places a Sa Majestat Cristianíssima i Sa Majestat Catòlica assegura i pren al seu càrrec la reial i fidel execució d'aquest article.

46. Aquest Senyor Rei Cristianíssim restituirà a aquest Rei Catòlic, en primer lloc, als Països Baixos les viles i places de Ieper, d'Oudenaarde, Dixmude, Furnes, amb els llocs fortificats de Fintelle i Kenoque, Merville sur la Lys, Menin i Comines, amb les seves pertinences, dependències i altres coses annexes. I també entregarà Sa Majestat Cristianíssima a Sa Majestat Catòlica les places de Bergas Sambinoc, amb el seu fort reial, i de La Bassée, un canvi amb les places de Mariembourg i de Philippeville, com ha quedat dit més amunt, en l'article trenta-nou.

47. En segon lloc, el dit Senyor Rei Cristianíssim restituirà a Itàlia a aquest Rei Catòlic les places de Valenza del Po i de Mortara, les seves pertinences, dependències i altres coses annexes.

48. En tercer lloc, en el comtat de Borgonya el Senyor Rei Cristianíssim restituirà al Senyor Rei Catòlic les places i fortaleses de Saint-Amour, Bletterans i Joux, amb les seves pertinences, dependències i altres coses annexes, i la resta de llocs fortificats, o els que no ho estiguin, que les armes de Sa Majestat Cristianíssima haguessin ocupat en aquest comtat, sense reservar ni retenir res.

49. En quart lloc, de la part d'Espanya, el Senyor Rei Cristianíssim restituirà al Senyor Rei Catòlic les places i ports de Roses, fort de la Trinitat, Cadaqués, la Seu d'Urgell, Tuixén, el castell de la Bastida, la vila i plaça de Bagà, la vila i plaça de Ripoll i el comtat de la Cerdanya, dins el qual hi ha Bellver, Puigcerdà, Querol i el castell de Cerdanya, en l'estat en què es trobin en el present tots els castells, llocs fortificats o no fortificats, ciutats, viles, vilatges i qualssevol altres llocs dependents o annexos a les places de Roses, Cadaqués, la Seu d'Urgell i el comtat de la Cerdanya, encara que aquí no siguin anomenats ni especificats. Amb el benentès que si alguns dels llocs, viles, places i castells abans anomenats es trobessin a la vegueria de la Cerdanya dins els monts dels Pirineus a la banda de França, li quedaran a Sa Majestat Cristianíssima, en virtut i en conformitat de l'article quaranta-dos del present tractat, no obstant el que es conté en aquest, el qual en aquest cas es deroga per aquesta reserva.

50. La restitució respectiva d'aquestes places (com es conté en els cinc articles immediatament anteriors) es farà pels dits senyors reis o els seus ministres realment i de bona fe, i sense cap dilació ni dificultat per cap pretext o ocasió, a aquella o aquelles persones que fossin a aquest efecte diputades pels senyors reis, respectivament, en el temps i manera que seran dits més avall i en l'estat en què aquestes places es trobin al present, sense demolar-hi, aprimar-hi, disminuir-hi ni danyar-hi de cap manera cap cosa, i sense que es pugui pretendre o demanar cap reemborsament per les fortificacions fetes en aquestes places ni per al pagament del que es pot deure als soldats i gent de guerra que s'hi troben.

51. Aquests senyors reis, restituint aquestes places respectivament, podran fer treure i portar artilleria, bales, pólvora, armes, queviures i qualssevol altres municions de guerra que es trobessin en aquestes places al temps de la restitució; podran també els oficials i soldats, gent de guerra i altres que sortissin d'aquestes places portar i treure tots els béns mobles que els pertanyin, sense que els sigui permès exigir ni prendre res dels habitants d'aquestes places ni de la planúria, ni malmetre les cases ni emportar-se res que pertanyi a aquests habitants, com també aquests reis seran obligats a pagar als habitants de les places que evaquessin i restituïssin tot el que justament els fos degut pels dits senyors reis, per coses que els governadors d'aquestes places o altres ministres d'aquests reis haguessin pres

per utilitzar-les en el seu servei i que n'hagin donat rebuts o obligacions a les persones que les haguessin donat, com també seran obligats els oficials i soldats d'aquestes guarnicions a pagar el que deguessin legítimament a aquests habitants, per rebuts o obligacions. Amb el benentès que, per al compliment d'aquestes satisfaccions d'aquests habitants, no es retardi l'entrega i restitució de les places, sinó que sigui feta en el termini i dia que fos convingut i assenyalat més avall, en altres articles d'aquest tractat, perquè quedin en aquest cas els creditors en el ple dret de les justes pretensions que puguin tenir.

52. Com que la plaça de Hesdin i la seva batllia, pel present tractat de pau, li han de quedar al Senyor Rei Cristianíssim, com s'ha referit més amunt, ha estat convingut i acordat, en consideració dels oficis del Senyor Rei Catòlic, que havia pres sota la seva protecció els oficials de guerra i soldats de la guarnició de Hesdin, els quals s'havien aixecat amb la plaça i es distraueren de l'obediència d'aquest Senyor Rei Cristianíssim, després de la mort del governador d'aquesta plaça: que, en conformitat amb els articles pels quals aquests senyors reis perdonen cadascun dels que han seguit el partit contrari (si no es troben previnguts altres delictes) i prometen restablir-los el gaudiment i possessió dels seus béns, Sa Majestat Cristianíssima farà despatxar les seves cartes patents d'abolició i de perdó, en bona forma, a favor d'aquests oficials de guerra i soldats de la guarnició d'aquest Hesdin; les quals cartes seran ofertes i entregades a qui mani en aquesta plaça el dia que s'assenyalarà i resoldrà entre Ses Majestats per a l'entrega d'aquesta plaça en poder de Sa Majestat Cristianíssima (com serà dit més avall); el mateix dia i al mateix temps, la persona esmentada que manés llavors i els oficials i soldats seran obligats a sortir d'aquesta plaça sense cap dilació, ni excusa ni pretext, previst o no previst, i a entregar-la en el mateix estat que estava quan s'hi aixecaren al poder de la persona o persones que Sa Majestat Cristianíssima hagi comès per rebre-la en nom seu, i en això sense canviar, disminuir, demolir, danyar ni alterar res en qualsevol cas que sigui en aquesta plaça; i en cas que havent ofert al comandant les actuacions i cartes d'abolició i perdó, ell o els altres oficials i soldats de la guarnició de Hesdin refusin o dilatin per qualsevol causa o pretext que es pugui entregar aquesta plaça en el mateix estat i posar-la en poder de la persona o les persones que Sa Majestat Cristianíssima cometi en nom seu, aquest comandant, oficials i soldats perdran la gràcia que Sa Majestat Catòlica els ha procurat del seu perdó i abolició, sense que Sa Majestat vulgui fer cap altra instància per ells; i promet, en tal cas, en fe i paraula de rei, de no donar directament al comandant, oficials i soldats, ni permetre que sigui donada per cap persona que sigui dels seus estats, cap assistència d'homes, armes, queviures, municions de guerra ni diners, ans al contrari, d'assistir amb les seves tropes el Senyor Rei Cristianíssim (si fos requerit per a l'atac d'aquesta plaça) perquè amb la promptitud més gran es redueixi a la seva obediència i perquè el present tractat tingui més breument el seu efecte sencer.

53. Atès que les tres places d'Avesnes, Philippeville i Mariembourg, amb les seves pertinences, dependències, annexos i dominis, se cedeixen pel present tractat al Senyor Rei Cristianíssim (com queda dit més amunt) per ser unides i incorporades a la Corona de França, ha estat convingut i acordat que en cas que entre les esmentades places i França es trobin alguns burgs, vilatges, llocs o països que, no essent d'aquestes places o pertinences o annexos, deguessin quedar en propietat i sobirania del Senyor Rei Catòlic, que Sa Majestat Catòlica, ni els reis ni els seus successors no podran mai fortificar aquests burgs, vilatges, llocs ni països, ni tampoc en un futur fer noves fortificacions en aquestes places d'Avesnes, Philippeville i Mariembourg, que poguessin dificultar la seva comunicació i tallar-la amb França. I de la mateixa manera ha estat convingut i acordat que en cas que el lloc de Renti, a Artois, li quedi a Sa Majestat Catòlica (com s'ha dit que quedarà), si es trobés que està en les dependències d'Aire o Saint Omer, Sa Majestat Catòlica, ni els reis ni els seus successors mai no podran fortificar Renti.

54. Tots els papers, títols i documents referents als països, terres i senyories que li han de quedar al Senyor Rei Cristianíssim pel present tractat de pau es remetran i entregaran de bona fe en el termini dels tres mesos posteriors a l'intercanvi de les ratificacions.

55. Tots els catalans i altres habitants d'aquella província, en virtut del present tractat, així prelatos eclesiàstics, religiosos, senyors, cavallers i ciutadans com altres habitants, així les viles com el país obert, sense exceptuar-ne cap, podran tornar, tornaran i seran efectivament deixats o restablerts en la possessió i gaudiment pacífic de tots els seus béns, honors, dignitats, privilegis, franqueses, drets, exempcions, constitucions i llibertats, sense poder ser inquirits, molestats ni inquietats ni en general ni en particular, per qualsevol causa o pretext que sigui, per raó de tot el que ha passat després que comencés la present Guerra; i a aquest fi, Sa Majestat Catòlica concedirà i farà publicar, en bona forma, les seves declaracions d'abolició i de perdó en favor dels catalans, la qual publicació es farà el mateix dia que es fes la de la pau, en conseqüència de les quals declaracions els serà permès a tots i a cadascun en particular o de tornar personalment a les seves cases i al gaudiment dels seus béns, o, en cas que vulguin establir la seva habitació en altres parts que no siguin Catalunya, podran fer-ho i enviar a l'esmentat país de Catalunya els seus agents i procuradors per prendre en nom seu i per ells la possessió d'aquests béns, fer-los cultivar i administrar, percebre'n els fruits i rendes i fer-los transportar a on els sembli, sense que puguin ser forçats a anar personalment a prestar els juraments de fidelitat dels seus feus, la qual cosa els seus procuradors podran satisfer en nom seu, i sense que la seva absència pugui impedir la lliure possessió i gaudiment d'aquests béns; i que també tindrà tota la llibertat i facultat per vendre'ls o tocar-los o alienar-los per donació o de qualsevol altra manera, però amb condició que els qui foren comesos al regiment i cultura d'aquests

béns no siguin sospitosos per al governador o magistrats del lloc on estiguessin situats, en el qual cas seran proveïts pels propietaris d'altres persones agradables i no sospitoses. I amb condició també que quedarà a la voluntat i poder de Sa Majestat Catòlica assenyalar el lloc de la seva habitació a aquells catalans que no li fos agradable que tornessin a fer-la en aquest país; però sense que les altres llibertats i els privilegis que se'ls haguessin atorgat i dels quals gaudien puguin ser revocats ni alterats, com també quedarà a la voluntat i poder de Sa Majestat Cristianíssima d'assenyalar el lloc de la seva habitació a aquells del comtat del Rosselló i de les seves pertinences i dependències que s'han retirat a Espanya i que no li fos agradable que tornessin a fer-la en aquest comtat, però sense que les altres llibertats i els privilegis que s'haguessin atorgat a aquestes persones i dels quals gaudien puguin ser revocats ni alterats.

56. Les successions testamentàries, o qualssevol altres donacions entre vius o altres dels habitants de Catalunya i del comtat del Rosselló recíprocament dels uns als altres, els seran igualment permeses i inviolables. I en cas que, per ocasió de les esmentades donacions i successions, o altres actuacions o contractes, succeïssin entre ells diferències que els obliguessin a pledejar, la justícia se'ls farà d'una part i de l'altra amb igualtat i bona fe, encara que estiguin en l'obediència de l'altre partit.

57. Els bisbes, abats, prelats i altres proveïts durant la Guerra en beneficis eclesiàstics, amb aprovació del pontífex o per autoritat apostòlica, que estiguessin en els dominis d'un dels partits gaudiran dels fruits i rendes d'aquests beneficis que es trobessin en l'extensió dels dominis de l'altre partit, sense cap torbació ni impediment per cap causa o pretext que pogués ser, i a aquest efecte podran cometre per a aquest gaudiment i percepció de fruits persones no sospitoses, després d'haver obtingut la voluntat i consentiment del rei, o dels seus oficials i magistrats, sota el domini del qual es trobessin situats aquests fruits i rendes.

58. Els habitants del principat de Catalunya o del comtat del Rosselló que haguessin gaudit per donació o confiscació concedida per un dels senyors reis dels béns que pertanyien a algunes persones del partit contrari no seran obligats a fer cap restitució als propietaris d'aquests béns dels fruits i rendes que haguessin percebut en virtut d'aquestes donacions i confiscacions durant el temps de la present Guerra. Amb el benentès que l'efecte d'aquestes donacions i confiscacions cessarà el dia de la publicació de la pau.

59. Es delegaran comissaris d'una part i de l'altra dos mesos després de la publicació d'aquest tractat, els quals s'uniran en el lloc que respectivament es convingrà per acabar amigablement totes les diferències que poguessin trobar-se entre els dos partits; els quals comissaris tindran cura de què es tracti bé i amb tota igualtat els vassalls d'una part i de l'altra i no permetran que els uns tornin a la possessió dels seus béns sinó al mateix temps que els altres tornin en la possessió dels seus, com també treballaran aquests comissaris (si es jutja fer-ho d'aquesta

manera) per fer una justa valoració d'una part i de l'altra dels béns d'aquells que no volguessin tornar a habitar en el país que haguessin deixat, o que un dels senyors reis no els hi volgués admetre, havent-li assenyalat lloc d'habitació en una altra part (com queda expressat més amunt), perquè, havent-se fet aquesta valoració, puguin els mateixos comissaris arranjar amb tota equitat intercanvis i compensacions d'aquests béns, per a la comoditat més gran i igual avantatge de les parts interessades, parant atenció en què cap de les dues sigui lesionada. I, finalment, regalaran als comissaris totes les coses referents al comerç i freqüentació dels súbdits d'una part i de l'altra i totes aquelles que jutgessin que poden ser més profitoses per a la utilitat pública i bon establiment de la pau, i tot el que queda dit en els quatre articles immediatament anteriors i en aquest pel que fa al comtat del Rosselló i els seus habitants. Ha d'entendre's de la mateixa manera pel que fa a la vegueria del Conflent i la part del comtat de la Cerdanya que pot o ha de quedar en propietat pel present tractat de Sa Majestat Cristianíssima, per la declaració dels comissaris esmentats més amunt i dels habitants de la vegueria del Conflent i la part del comtat de la Cerdanya, així com cal entendre-ho recíprocament per als habitants del comtat de la Cerdanya i aquella part de la vegueria del Conflent que pot o li ha de quedar a Sa Majestat Catòlica pel present tractat, per la declaració dels comissaris.

60. Encara que Sa Majestat Cristianíssima mai no ha volgut obligar-se, malgrat les vives instàncies, acompanyades de grans oferiments, a no poder fer la pau sense la inclusió del regne de Portugal, preveient i aprehent que un entestament semblant podria ser un obstacle insuperable per a la conclusió d'aquesta pau i, per conseqüència, hauria pogut posar els dos senyors reis, Catòlic i Cristianíssim, en la necessitat de perpetuar la guerra; tot i que Sa Majestat Cristianíssima desitjava en extrem i passió veure el regne de Portugal gaudir de la mateixa tranquil·litat que aconseguiran tants altres estats cristians per aquest tractat, hauria proposat, a aquest fi, un bon nombre de partits i expedients que creia que podrien ser de la satisfacció de Sa Majestat Catòlica, entre els quals també Sa Majestat Cristianíssima, no obstant (com es fa referència més amunt) que no tingui en això cap obligació ni afany. Ha arribat fins al punt de voler-se privar del principal fruit de la bona sort de les seves armes en el transcurs d'aquesta Guerra tan llarga oferint, a més de les places que restitueix a Sa Majestat Catòlica pel present tractat, de restituir-li també totes les altres que han ocupat les seves armes en aquesta Guerra, i el complet restabliment del senyor príncep de Condé, així com que els negocis del regne de Portugal es deixessin en l'estat en què es troben en el present; i, no havent volgut Sa Majestat Catòlica acceptar, ha ofert únicament que, en consideració dels poderosos oficis del Senyor Rei Cristianíssim, consentirà a tornar a posar les coses en aquest regne de Portugal en el mateix estat que estaven abans de la mudança que succeí el mes de desembre de l'any passat de mil sis-cents quaranta,

perdonant i donant abolicció general de tot el que havia passat i concedint el resabliment de tots els béns, honors i dignitats de tots aquells, sense distinció de persona o persones, que, complint amb la seva obligació de l'obediència que deuen a Sa Majestat Catòlica, es possessin en estat de gaudir de l'efecte d'aquesta pau. Finalment, en contemplació de la pau, i havent viscut Sa Majestat Cristianíssima la necessitat absoluta en què s'ha trobat de perpetuar la Guerra, amb la ruptura del present tractat, que ha reconegut que era inevitable en cas que hi hagués volgut insistir més temps, per obtenir en aquest negoci de Sa Majestat Catòlica unes altres condicions que les que abans s'han esmentat, amb què havia vingut, com s'ha dit més amunt, i Sa Majestat Cristianíssima, havent preferit i volent preferir, com és just, la quietud general de la cristiandat al particular interès del regne de Portugal, en favor i avantatge del qual no havia omès res del que podia dependre d'ell i del que estava en el seu poder, fins a fer tan grans oferiments, com ha quedat dit més amunt, ha estat finalment convingut i acordat entre Ses Majestats que seran concedits a Sa Majestat Cristianíssima tres mesos de temps, a comptar des del dia de l'intercanvi de les ratificacions del present tractat, durant els quals pugui enviar-les al regne de Portugal per procurar que es disposin les coses de manera que aquest negoci es pugui ajustar i reduir de tal manera que Sa Majestat Catòlica quedi amb tota satisfacció d'això, i després que hagin expirat els tres mesos, si els seus oficis i diligències no poguessin produir l'efecte que es proposa, Sa Majestat no es dedicarà més a aquest negoci, i promet i obliga i afanya el seu honor, i en la fe i en la paraula del rei, per ell i pels seus successors, de no donar a aquest regne de Portugal, en comú, ni en cap altra persona o persones d'aquest en particular, de cap grau, estat o qualitat o condició que sigui en el present ni en el futur, cap assistència, ni ajuda pública, ni secreta, ni directa ni indirecta d'homes, armes, municions, queviures, vaixells, diners ni cap pretext ni cap altra cosa que sigui o pugui ser, ni per terra, ni per mar ni de cap altra manera, com tampoc permetre que es facin llesves en cap altra part dels seus regnes o dominis ni concedir pas per aquests a cap d'aquestes llesves que podrien venir en socors del regne de Portugal.

61. Sa Majestat Catòlica renuncia per aquest tractat, tant en el seu nom com en el dels seus hereus i dels que hi tinguessin dret, a tots els drets i pretensions, sense detenir ni reservar res que pugui o podria en endavant haver-hi, sobre l'Alta i la Baixa Alsàcia, el Sundgau, el comtat de Ferrette, Brisach i les seves dependències i sobre tots els països, places o drets que han estat deixats i cedits a Sa Majestat Cristianíssima, pel tractat fet a Múnster el vint-i-quatre d'octubre de l'any mil sis-cents quaranta-vuit, per ser units i incorporats a la Corona de França, aprovant Sa Majestat Catòlica per a l'efecte d'aquesta renúncia el contingut d'aquest Tractat de Múnster, i no cap altra cosa d'aquest tractat, per no haver-hi intervingut. Mitjançant aquesta renúncia, Sa Majestat Cristianíssima ofereix

satisfer el pagament dels tres milions de lliures torneses que està obligat, per aquest Tractat de Münster, a pagar als senyors arxiducs d'Innsbruck.

62. Havent declarat el senyor duc Carles de Lorena el seu gran desplaer de la conducta que ha tingut respecte del Senyor Rei Cristianíssim i d'estar amb la ferma intenció de donar-li d'ara endavant una satisfacció de si mateix i de les seves accions més gran que la que el temps i les ocasions passats li han permès, Sa Majestat Cristianíssima, en consideració dels poderosos oficis de Sa Majestat Catòlica, rep el senyor duc en la seva gràcia i en contemplació de la pau, sense reparar en els drets que pugui haver adquirit per diversos tractats, fets pel difunt rei, el seu pare, amb el senyor duc; Sa Majestat Cristianíssima, després d'haver fet abans que res la demolició de les fortificacions de les dues viles de Nancy, que no es podran tornar a refer, i després d'haver tret i portat tota l'artilleria, pólvora, bales, queviures i municions de guerra, que actualment es troben als magatzems d'aquestes viles i places, restablirà al senyor duc Carles de Lorena en la possessió del ducat de Lorena com també en les viles, places i països que altres vegades ha posseït, dependents dels tres bisbats de Metz, Toul i Verdun, a reserva i excepció, en primer lloc, de Moyenvic, el qual, encara que enclavat en el ducat de Lorena, pertanyia a l'Imperi i va ser cedit a Sa Majestat Cristianíssima pel Tractat de Münster, fet el vint-i-quatre d'octubre de mil sis-cents quaranta-vuit.

63. En segon lloc, a reserva i excepció de tot el ducat de Bar, països, viles i places que el componen, tant la part que es mou de la Corona de França com aquella part que es podria pretendre no moure d'aquesta corona.

64. En tercer lloc, a reserva i excepció del comtat de Clermont i el seu domini, i de les places, prebostals i terres de Stenay, Dun, Jametz, i totes les seves rendes, vilatges i territoris dependents, Moyenvic, el ducat de Bar, la meitat del lloc i del prebostal de Marville, que, com queda indicat més amunt, pertanyia als ducs de Bar, places, comtats, prebostals i terres de Clermont, Stenay, Dun i Jametz, amb les seves pertinences i dependències, quedaran perpètuament unides i incorporades a la Corona de França.

65. El senyor duc Carles de Lorena, abans de ser restablert en els seus estats, més amunt esmentats, i abans que se li faci alguna restitució de les places, donarà el seu consentiment al que es conté en els tres articles immediatament precedents, i a aquest efecte entregarà a Sa Majestat Cristianíssima, en la forma més autèntica i vàlida que pugui desitjar, les actes de la seva renúncia i cessió de Moyenvic, ducat de Bar, compresa la meitat de Marville, tant la part que es mou com la que podria pretendre no moure's de la Corona de França, i Stenay, Dun, Jametz, el comtat de Clermont i el seu domini, pertinences, dependències i annexos, sense poder pretendre ni demanar res el senyor duc o els seus successors, ni en el present ni en cap temps futur, pel preu que el difunt Rei Cristianíssim Lluís XIII de gloriosa memòria s'havia obligat a pagar al senyor duc pel domini del comtat de Clermont pel

tractat fet a Liverdun el mes de juny de mil sis-cents trenta-dos; essent així que aquest article, en el qual es conté aquesta obligació, ha estat anul·lat pels tractats subsegüents i de nou, quan sigui necessari, queda completament anul·lat pel present.

66. Sa Majestat Cristianíssima, restituint el senyor duc Carles en les places del seu Estat, com s'ha referit més amunt, hi deixarà, a reserva de les que s'ha convingut, que siguin enderrocats tota l'artilleria, pólvora, bales, armes, queviures i municions de guerra, sense poder disminuir ni danyar res en aquestes places de cap manera.

67. El senyor duc Carles de Lorena, o qualsevol altre príncep del seu casal o qualsevol dels seus adherits i dependents no podran quedar armats, sinó que seran, com els altres que es mencionen, obligats a llicenciar les seves tropes al mateix temps de la publicació d'aquest tractat.

68. Així mateix, el senyor duc Carles de Lorena, abans que se li restableixin els estats, entregará acta en bona forma a Sa Majestat Cristianíssima que desisteix i s'aparta de totes les intel·ligències, lligues, associacions i converses que tingui o podria tenir amb qualsevol príncep, Estat o potentats en dany o perjudici de Sa Majestat Cristianíssima i de la Corona de França, prometent que en endavant no donará retirada en els seus estats a cap enemic, ni súbdit rebel ni sospitós a Sa Majestat Cristianíssima ni permetrà que s'hi faci cap lleva ni junta de gent de guerra contra el seu servei.

69. El senyor duc Carles, abans del seu restabliment, donará de la mateixa manera una acta en bona forma a Sa Majestat Cristianíssima en què s'obligui, tant a ell com als seus successors, ducs de Lorena, a concedir (sense dificultats, sense cap pretext que es vulgui fundar) en tots els temps el passatge pels estats tant a les persones com a les tropes de cavalleria i infanteria que Sa Majestat i els seus successors, reis de França, volguessin enviar a Alsàcia, a Brisach o a Philipsburg, tantes vegades com fos requerit per Sa Majestat i els seus successors, i fer proveir aquestes tropes dins els seus estats dels queviures, allotjaments i comoditat necessaris, pagant aquestes tropes les despeses als preus corrents del país. Amb el benentès que això no ha de ser més que simples passatges, amb marxes i jornades regulades, segons raó, sense poder-se aturar en els estats de Lorena.

70. Aquest senyor duc Carles, abans del seu restabliment en el seu Estat, posará en mans de Sa Majestat Cristianíssima una acta en bona forma, i a satisfacció de Sa Majestat, per la qual s'obligui a ell i als seus successors de fer proveure pels seus ministres i administradors de les salines de Rosières, Château-Salins, Dieuze i Marsal (les quals Sa Majestat li restitueix pel present tractat) tota la quantitat de *minotz* de sal que sigui necessària per a tots els gèneres que fos necessari omplir, per a l'ús i consum ordinari dels súbdits de Sa Majestat en els tres bisbats de Metz, Toul i Verdun; el ducat de Bar, i els comtats de Clermont, Stenay, Jametz i Dun;

i això, als mateixos preus que el senyor duc havia acostumat a proveir per als graners del bisbat de Metz en temps de pau, durant l'últim any que aquest senyor duc estigué en possessió de tot el seu Estat, sense que ell ni els seus successors no puguin mai augmentar el preu del *minotz* de sal.

71. I perquè després que el difunt Senyor Rei Cristianíssim de gloriosa memòria conquistés la Lorena amb les seves armes, molts súbdits d'aquell ducat han servit Ses Majestats, en conformitat amb el jurament de fidelitat que han desitjat d'ells, ha estat convingut que aquest senyor duc no els tindrà cap mala voluntat per això ni cap mal tractament, sinó que els ben considerarà i tractarà com els seus bons i fidels vassalls i els pagarà els deutes i les rendes als quals els seus estats puguin ser obligats. I això ho desitja tant Sa Majestat Cristianíssima que si no tingués seguretat de la fe que aquest senyor duc li donarà en aquesta matèria, mai no hauria acordat el que acorda en aquest tractat.

72. I ha estat convingut, a més, que aquest senyor duc no podrà fer cap mudança en les provisions dels beneficis que han estat donats pels senyors reis fins al dia d'aquest present tractat i que els qui han estat proveïts quedaran en pacífica possessió i gaudiment d'aquests beneficis, sense que el senyor duc els pugui torbar, ni molestar ni treure'ls-en la possessió.

73. Ha estat també acordat que les confiscacions que han estat donades per Ses Majestats dels béns d'aquells que servien a la Guerra amb Ses Majestats Cristianíssimes seran valedores per al gaudiment d'aquests béns fins al dia de la data del present tractat, sense que els qui n'han gaudit en virtut d'aquestes donacions no puguin ser inquirits ni inquietats de cap manera ni per cap causa.

74. A més, ha estat convingut que tots els procediments, judicis i sentències donats pel Consell, jutges i altres oficials de Ses Majestats Cristianíssimes per raó de les diferències i plets prosseguits, així per als súbdits d'aquests ducats de Lorena i de Bar com per a d'altres, durant aquest temps que aquests estats han estat sota l'obediència del Senyor Rei Cristianíssim i del difunt Senyor Rei, el seu pare, tindran lloc i ple i complet efecte de la mateixa manera que en tindrien si el Senyor Rei Cristianíssim quedés senyor i posseïdor d'aquest país i no podran aquests judicis i sentències ser revocats, ni anul·lats ni diferits, ni impedida la seva execució; si bé les parts podran proveir-se per revisió de la causa i segons l'ordre i disposició del dret, les lleis i els estatuts, quedant mentrestant els judicis en la seva força i valor.

75. A més, s'ha acordat que totes les altres donacions, gràcies, remissions, concessions i alienacions fetes pel Senyor Rei Cristianíssim i el difunt Senyor Rei, el seu pare, durant el temps de les coses que els han ocorregut o que haguessin estat jutjades en benefici seu, sigui per confiscació en cas de delictes (en aquest cas no s'entén haver seguit i servit el senyor duc en la Guerra), per reversiones dels feus per falta de legítims successors o d'altra manera, seran i quedaran bones i valedores, i no es podran revocar, ni aquells a qui aquestes gràcies, donacions i aliena-

cions haguessin estat fetes no podran ser inquirits ni inquietats en el seu gaudiement, de cap manera ni per cap causa.

76. Com també que aquells que durant aquest temps haguessin estat rebuts per prestar fe i homenatge a aquests senyors reis o als seus oficials, tenint poder, per raó d'alguns feus i senyories tinguts i dependents de les viles, castells i llocs posseïts pels senyors reis i en aquest país, i que d'aquests feus n'haguessin pagat els drets senyorialos o n'haguessin obtingut donacions i remissions no podran ser inquirits ni inquietats per raó d'aquests drets i reconeixements, sinó que quedaran lliures i fora de tota obligació sense que se'ls pugui demanar res.

77. En cas que aquest senyor duc Carles de Lorena no vulgui acceptar i ratificar el que els senyors reis hagin convingut, pel que fa als seus interessos, en la manera que queda declarat més amunt, o que, havent-ho acceptat, faltés en el que pot passar en l'execució i compliment del que es conté en aquest tractat, Sa Majestat Cristianíssima, en el primer cas, si no accepta el senyor duc el tractat, no serà obligat a executar cap article d'aquest tractat, ni per aquesta raó podrà ser dit, ni jutjat ni contravingut en res. I, de la mateixa manera, en el segon cas, que el senyor duc, després d'haver acceptat les condicions damunt dites, falti en el futur en la seva part de l'execució, Sa Majestat s'ha reservat i es reserva tots els drets que havia adquirit sobre l'Estat de Lorena per diversos tractats, fets entre el difunt rei, el seu pare, de gloriosa memòria, i el senyor duc, per prosseguir els drets en la manera que li estigués més bé.

78. Sa Majestat Catòlica consent que Sa Majestat Cristianíssima no quedi obligat al restabliment, que més amunt s'ha dit, del senyor duc Carles de Lorena, si no és després que el Senyor Emperador hagi aprovat i ratificat per l'acta en forma autèntica (que serà entregada a Sa Majestat Cristianíssima) tots els articles en què s'ha convingut el present tractat, pel que fa al senyor duc Carles de Lorena, sense exceptuar-ne cap. I s'obliga així mateix Sa Majestat Catòlica a procurar que el Senyor Emperador doni sense dilació i entregui aquesta acta, i en cas que es trobés que alguns estats, països, viles, terres o senyories que li queden a Sa Majestat Cristianíssima en propietat pel present tractat, d'aquells o aquelles que pertanyien abans d'ara als ducs de Lorena, fossin feus o revelacions de l'Imperi, per raó dels quals Sa Majestat Cristianíssima tingués la necessitat de ser investit i ho desitgés, Sa Majestat Catòlica promet dedicar-se sincerament i de bona fe al Senyor Emperador per tal que concedeixi aquestes investitures al Senyor Rei Cristianíssim, sense dilació ni dificultat.

79. Havent fet dir el senyor príncep de Condé al senyor cardenal Mazzarino, el plenipotenciari del Senyor Rei Cristianíssim, el seu sobirà senyor, perquè ho fes saber a Sa Majestat, que té un extrem dolor d'haver portat d'alguns anys ençà una conducta que ha estat desagradable a Sa Majestat i que ell voldria poder comprar amb la millor part de la seva sang les hostilitats que ha fet dins i fora de França,

protestant perquè el seu infortuni l'ha entrampat més que cap mala intenció contra el seu servei, i que si Sa Majestat volgués utilitzar la generositat reial, oblidant tot el que ha passat, i rebre'l en honor de la seva gràcia, s'esforçarà, tant com li duri la vida, per reconèixer el seu benefici amb una inviolable fidelitat i per reparar el que ha passat amb una total obediència a tots els seus mandats, i, mentrestant, per començar a fer veure amb efecte el que actualment està en les seves mans i amb quanta passió desitja tornar a entrar a l'honor de la bona voluntat de Sa Majestat, no pretén res en la conclusió d'aquesta pau, per tots els interessos que pugui tenir, només el que li resultés d'ell mateix, el Senyor Rei, el seu sobirà senyor. I que també desitja que Sa Majestat vulgui disposar plenament i segons li plaugui, de la manera que volgués, de tots els beneficis que el Senyor Rei Catòlic li volgués concedir, per reparació dels danys rebuts, i que té oferts en estats, països, places o diners; perquè tot ho posa als peus de Sa Majestat, a més del fet que està disposat a llicenciar i acomiadar totes les seves tropes i posar en poder de Sa Majestat les places de Rocroi, Châtelet i Linchamps, que les dues primeres li foren donades per Sa Majestat Catòlica; i que, tan bon punt pugui obtenir permissió, enviarà una persona expressament al Senyor Rei, el seu sobirà senyor, per protestar precisament aquests mateixos sentiments i la veritat de la seva submissió i donar a Sa Majestat una acta o escrit, signat per ell, tal com voldria Sa Majestat, per seguretat que renunciarà a totes les lligues, tractats i associacions que pot haver fet en el passat amb Sa Majestat Catòlica i que en el futur no prendrà ni rebrà cap establiment, pensió o benefici de cap rei ni potentat estranger; i en fi, per tots els interessos que pot tenir, en qualsevol cosa que puguin consistir, els remet completament a la voluntat i disposició de Sa Majestat, sense cap pretensió. Sa Majestat Cristianíssima, havent estat informat de tot el referit pel seu plenipotenciari, i atenent aquesta manera de fer i submissió del príncep, ha condescendit i consentit que els seus interessos siguin acabats en aquest tractat, acordats i convinguts entre els senyors reis, de la manera que segueix.

80. Primerament, que el príncep desarmarà, com a molt tard d'aquí a vuit setmanes, que s'han de comptar des del dia i la data del present tractat, i llicenciarà efectivament totes les tropes, tant de cavalleria com d'infanteria, franceses o estrangeres, que componen el cos de l'Exèrcit que té als Països Baixos, de la manera que Sa Majestat Cristianíssima ho hagi ordenat a la reserva de les guarnicions de les tres places que es llicenciaran quan se n'executi la restitució, i serà aquest desarmament i llicenciament fet pel senyor príncep, realment i de bona fe, sense transport, emprèstit ni venda verdadera ni simulada a altres prínceps o potentats qualssevol que puguin ser amics o enemics de França o dels seus aliats.

81. En segon lloc, que el senyor príncep, enviant una persona expressa a Sa Majestat per confirmar-li més particularment totes les coses dites més amunt, en nom seu, donarà a Sa Majestat una acta firmada per ell en la qual se sotmetrà a

l'execució del que ha estat acordat entre els dos reis, per al resguard de la seva persona i interessos i de les persones i interessos dels que l'han seguit; i, en conseqüència, declararà que s'aparta sincerament i renuncia de bona fe a totes les lligues, intel·ligències i tractats d'associació o de protecció que ha pogut fer i contractar amb Sa Majestat Catòlica, o qualssevol dels reis, potentats o prínceps estrangers, o altres persones que puguin ser tals, tant a dins com a fora del regne de França, amb la promesa de no prendre ni de rebre mai en un futur d'aquests reis o potentats estrangers cap pensió, ni establiment ni benefici que l'obligui a tenir-ne dependència, ni donar cap altre suport a cap rei ni potentat que no sigui Sa Majestat, el seu sobirà senyor, sota pena (en cas de contradir l'escrit) de perdre la rehabilitació i restabliment que se li concedeixen per aquest tractat i de tornar al mateix estat en què estava a final de març d'aquest any.

82. En tercer lloc, que aquest senyor príncep, en execució del que s'ha establert més amunt i convingut entre els senyors reis, posarà, realment i amb efecte, en mans de Sa Majestat Cristianíssima les places de Rocroi, Châtelet i Linchamps, en el temps i el dia que s'anirà declarant en un article d'aquest tractat.

83. Per mitjà de l'execució del que s'ha dit més amunt, Sa Majestat Cristianíssima, en contemplació de la pau i en consideració dels oficis de Sa Majestat Catòlica, utilitzant la seva reial clemència, rebrà de bon cor i sincerament el senyor príncep en la seva bona gràcia, el perdonarà i oblidarà amb la mateixa sinceritat tot el que en el passat ha fet i emprès contra el seu servei, dins i fora del regne, i tindrà per bé que torni a França; i de la mateixa manera, a la part on fos la cort de Sa Majestat. I en conseqüència, Sa Majestat tornarà i establirà el senyor príncep reialment i amb efecte a la lliure possessió i gaudiment de tots els seus béns i honors, dignitats i privilegis de primer príncep de la seva sang, però sense que, pel que fa als seus béns, de la naturalesa que siguin, el senyor príncep no pugui mai pretendre res pel que ha passat de la restitució dels fruits d'aquests béns ni d'altres persones que els hagin gaudit per ordre de Sa Majestat; ni el pagament o restitució de les seves pensions, apuntaments ni altres rendes o aprofitaments que tenia en les nòmines, firmes o receptes generals d'aquest senyor rei; ni tampoc per raó o pretext que ell podria pretendre que li és degut per Sa Majestat abans de la seva sortida del regne, ni per les demolicions, degradacions o danys fets per les ordres de Sa Majestat, o d'un altre tipus, de la manera que sigui, en els béns, viles, places fortificades o no fortificades, senyories, castells, terres i cases d'aquest senyor príncep.

84. I pel que fa als càrrecs i governs de províncies i places de què el senyor príncep estava proveït i posseïa abans de la seva sortida de França, Sa Majestat Cristianíssima havia refusat per molt de temps constantment tornar a restablir-li, fins que, últimament, mogut per la manera de procedir i submissió d'aquest príncep, referida més amunt, i que remet plenament a la seva voluntat i disposició els seus interessos, sense cap pretensió, i tot el que li havia estat ofert per Sa Majestat

Catòlica per a la seva satisfacció, Sa Majestat Cristianíssima s'ha reduït a concedir-li el que més avall es dirà, amb certes condicions, que seran especificades, que els senyors reis han convingut i acordat. És a saber que el Rei Catòlic, en lloc del que tenia intenció de donar al senyor príncep en reparació dels danys, tregui la guarnició espanyola que està a la vila, plaça, ciutadella o castell de Juliers, per deixar aquesta plaça i castell lliure d'aquesta guarnició al senyor duc de Neuburg, amb les condicions i de la manera que més particularment s'especificarà en un altre article d'aquest tractat. I així mateix, que Sa Majestat Catòlica, a més de la sortida de la guarnició espanyola de la vila i ciutadella de Juliers, posi en mans de Sa Majestat Cristianíssima la vila i plaça d'Avesnes, situada entre Sambreville i Mosa, amb les seves pertinences, dependències, annexos i dominis, en la manera a la qual Sa Majestat Catòlica s'ha obligat per un article d'aquest tractat, la qual plaça d'Avesnes Sa Majestat (entre altres coses) tenia intenció de donar al senyor príncep (com queda dit més amunt), i en recompensa per haver d'entregar una d'aquestes places al Senyor Rei Cristianíssim, per ser unida i incorporada per sempre a la Corona de França, i treure el presidi de l'altra en favor d'un príncep amic i aliat, a qui ha desitjat obligar en virtut del tractat d'aquesta aliança, Sa Majestat Cristianíssima, per totes i qualssevol de les coses concernents als càrrecs i governs que aquest senyor príncep havia posseït o que podia tenir lloc d'esperar que li pertanyessin, sense exceptuar-ne cap, donarà al senyor príncep el govern de la Borgonya i la Bresse, sota els quals s'entén que estan compresos els països del Bugey, Gex i Veromey; i així mateix, li donarà els governs particulars de Dijon i de la vila de Saint-Jean-de-Losne, i al senyor duc d'Enghien, el seu fill, el càrrec de gran mestre de França i de casa seva, amb membre i seguretat a aquest senyor rei príncep, per conservar-li i posseir-li ell mateix, en cas que el senyor duc morís abans que ell.

85. Sa Majestat farà despatxar les seves cartes patents d'abolició, en bona forma, de tot el que el senyor príncep, els seus parents, servidors, amics, adherents i domèstics, tant eclesiàstics com seglars, han i poden haver fet o pres pel que ha passat contra el seu servei, de manera que mai no puguin perjudicar en el present ni en el futur cap d'ells, ni els seus hereus ni successors, o que tinguessin causa, com si mai no hagués succeït, ni Sa Majestat no farà mai cap perquisició contra el senyor príncep, ni els seus ni contra els seus servidors, adherits i domèstics, eclesiàstics o seglars, dels diners que ell o ells han pres de les seves receptes generals o particulars, en les jurisdiccions de les seves firmes, i no els obligarà en el futur a la restitució d'aquests diners, ni de totes les saques de contribucions, imposicions, exaccions sobre els pobles i actes d'hostilitats comesos dins de França, de qualsevol manera que pugui ser, la qual cosa s'explicarà de manera més particular en les cartes d'abolició, per a la completa seguretat del senyor príncep i d'aquells que l'han seguit de no poder ser processats, ni inquirits, ni inquietats ni molestats.

86. Després que el senyor príncep hagi satisfet de la seva part el contingut en

els articles vuitanta, vuitanta-u i vuitanta-dos del present tractat, els ducats, comtats, terres, senyories i dominis i, així mateix, els de Clermont, Stenay i Dun, com els posseïa i tenia abans de la seva sortida de França, i el de Jametz, també en cas que l'hagi tingut, els quals pertanyien abans al senyor príncep, i tots plegats, qualssevol dels seus béns, mobles i immobles, de qualsevol qualitat que siguin, de la manera dita més amunt, li seran restituïts realment, o als qui el senyor príncep, estant a França, cometrà i diputarà per prendre en el seu nom la possessió dels béns esmentats i servir-lo en la seva administració. I així mateix, li seran restituïts, o als diputats, tots els títols, instruments o altres escriptures que van quedar al mateix temps de la seva sortida del regne a les cases de les seves terres i senyories o en d'altres; i serà el senyor príncep reintegrat en la verdadera i reial possessió i el gaudiment dels comtats, ducats, terres, senyories i dominis, amb els drets, autoritats, justícia, cancelleria reial, casos reals, graners, presentacions i col·lacions de beneficis, nominacions d'oficis, gràcies i preeminències de què ell i els seus predecessors han gaudit. Amb el benentès que deixaran a Bellegarde i Morond, en l'estat que estan en el present, sobre el qual li seran despatxades també en la bona forma que desitgés, totes les cartes patents necessàries per a Sa Majestat, sense que pugui ser torbat, perseguit ni inquietat en aquesta possessió i gaudiment pel dit Senyor Rei, els seus hereus, successors o els seus oficials, directament ni indirectament, no obstant qualssevol donacions, unions o incorporacions que poguessin haver estat fetes dels esmentats comtats, ducats, terres, senyories, dominis, béns, honors, dignitats i prerrogatives de primer príncep de la seva sang, i qualssevol de les clàusules derogatòries, constitucions o ordenances contràries a això, com tampoc el senyor rei príncep, ni els seus hereus ni successors, per raó de les coses que puguin haver fet, sigui a França abans de la seva sortida, sigui fora del regne o després de la sortida, ni per qualssevol tractats, intel·ligències o diligències fetes per ell i ells amb qualssevol dels prínceps i persones de qualsevol Estat i qualitat que siguin, no podran ser molestats ni inquietats, ni fer-los causa; abans, tots els processos i arrestos, i així mateix, el del parlament de París (vint-i-set de març de l'any mil sis-cents cinquanta-quatre), judicis, sentències i altres actes que haguessin estat fets contra el senyor príncep, tant en matèria civil com criminal, si no fos que en matèria civil i voluntàriament hagués contestat, quedaran nuls i sense cap valor, ni mai no es prosseguiran, com si mai no haguessin succeït. I respecte del domini d'Albaret, de què el senyor príncep gaudia abans de la seva sortida de França, i del qual Sa Majestat ha disposat després d'una altra manera, donarà al senyor príncep el domini de Bourbonnais, amb les condicions que havien estat ja ajustades del bescanvi dels dos dominis abans que el senyor príncep sortís del regne.

87. Quant als parents, amics, servidors, adherits o domèstics del senyor príncep, siguin eclesiàstics o seglars, que han seguit el seu partit, podran, en conseqüència del perdó i abolició esmentats més amunt en l'article vuitanta-cinc,

tornar a França amb el senyor príncep, establir el seu assentament en els llocs que desitgin i seran restablerts, com els altres súbdits dels senyors reis, en la pacífica possessió i gaudiment dels seus béns, honors i dignitats, a reserva i excepció dels càrrecs, oficis i governs que posseïen abans de la sortida del regne, per gaudir per ells d'aquests béns, honors i dignitats com els tenien i posseïen, sense poder pretendre cap restitució del gaudiment del passat, sigui d'aquells a qui Sa Majestat hauria fet gràcia, sigui de la manera que es pugui, com també seran restablerts en els drets, noms, raons, accions, successions i herències que els haguessin tocat a ells, o a les vídues i fills dels difunts, durant la seva absència del regne, com també els seus mobles els seran restituïts, si escaigués. I Sa Majestat, en contemplació de la pau, declara nuls i sense cap valor ni efecte (fora d'aquests càrrecs, oficis i governs) tots els procediments i arrestaments. I així mateix, el del parlament de París, del vint-i-set de març de mil sis-cents cinquanta-quatre, sentències, judicis, adjudicacions, donacions, incorporacions i altres actes que contra ells, o els seus hereus, podrien haver estat fets, per raó d'haver seguit el partit del senyor príncep, tant en matèria civil com en criminal, si no fos en matèria civil que haguessin contestat voluntàriament, sense que ells ni els seus hereus no puguin mai més ser inquirits, torbats ni inquietats. Sobre totes aquestes coses, Sa Majestat Cristianíssima farà expedir, tant al senyor príncep com als seus parents, amics, servidors, adherents i domèstics, siguin eclesiàstics o seglars, totes les cartes patents necessàries, que contindran el que s'ha referit més amunt, en bona i segura forma, les quals cartes patents els seran entregades quan el senyor príncep hagi complert la seva part del que es conté en els articles vuitanta, vuitanta-u i vuitanta-dos del present tractat.

88. En conformitat amb el que queda apuntat en l'article vuitanta-quatre del present tractat, pel qual Sa Majestat Cristianíssima s'obliga a donar al senyor príncep de Condé i al senyor duc d'Enghien, el seu fill, els governs i el càrrec que allí són expressats, Sa Majestat Catòlica promet i s'obliga de la seva part, en fe i paraula de rei, de fer sortir de la vila, ciutadella o castell de Juliers la guarnició espanyola que està dins aquesta vila, ciutadella o castell i les tropes que haguessin entrat o que podrien entrar de nou per al reforç d'aquesta guarnició, deixant en aquestes vila i ciutadella l'artilleria que estigués senyalada amb les armes de la casa de Clèves i de Juliers, o que hagués pertangut a aquestes, i tota la resta d'artilleria, armes, municions i instruments de guerra que hi té Sa Majestat Catòlica l'ha de poder treure, deixant aquesta vila, ciutadella o castell de Juliers al senyor duc de Neuburg, o als que d'ell tinguessin càrrec per rebre-la en la mateixa qualitat que té la possessió de Juliers, entregant primer el senyor duc a mans de Sa Majestat Catòlica un escrit fet en tota bona forma i signat per ell a satisfacció de Sa Majestat Catòlica pel qual s'obliga a no poder vendre, alienar ni empenyorar aquesta vila, ciutadella o castell a cap príncep ni persona particular, ni podrà establir-hi

cap altra guarnició que les de les seves pròpies tropes. I així mateix, donarà, sempre que Sa Majestat Catòlica ho hagués de menester, passatge per a les seves tropes, així per aquesta vila com per l'Estat de Juliers, pagant-li la despesa que li fessin en els trànsits, a compte de Sa Majestat, els quals trànsits es faran a jornades reglades, en marxes raonables, sense poder-se detenir en el país i prenent en aquests casos les precaucions necessàries per a la seguretat de la vila i la ciutatella. I en qualsevol cas que el senyor duc faltés al compliment de la seva obligació, o de no alienar ni dotar aquelles places amb altra gent que la seva pròpia, o que refusés donar passatge a les tropes de Sa Majestat Catòlica pagant-li les despeses, el Senyor Rei Cristianíssim promet, per la seva fe i paraula reial, de no assistir el senyor duc amb diners, gent ni de cap altra manera, ni per si mateix ni per persona interposada per defensar la contravenció; abans assistirà amb les seves pròpies forces, quan fos necessari, per fer-li complir el que ha quedat referit més amunt.

89. Ha estat expressament convingut i acordat entre els esmentats plenipotenciaris que les reservacions contingudes en els articles vint-i-u i vint-i-dos del Tractat de Vervins tindran el seu sencer i ple efecte sense que se'ls pugui donar cap explicació contrària al seu veritable sentit. I en conseqüència d'això, quedaran reservats al Senyor Rei Catòlic de les Espanyes, els seus successors i els que tinguessin el seu dret, no obstant qualsevol prescripció i curs de temps que es pogués al·legar en contra, tots els drets, accions i pretensions que entén que li pertanyen a causa d'aquests regnes, països i senyories, o d'una altra manera, en altres parts per qualssevol que siguin, als quals no hagués renunciat expressament Sa Majestat o els seus senyors reis predecessors, per seguir-los per la via imaginable i de justícia i no per les armes.

90. Seran també reservats al Senyor Rei Cristianíssim de França i de Navarra, els seus successors i els que tinguessin el seu dret, tot i qualsevol prescripció o curs de temps que es pogués al·legar en contra, tots els drets, accions i pretensions que entén que li pertanyen a causa d'aquests regnes, països o senyories, o d'una altra manera, en totes les parts o per qualsevol causa que sigui, als quals no hagués renunciat expressament Sa Majestat o els seus senyors reis predecessors, per seguir-los per via imaginable i de justícia i no per les armes.

91. I com que el senyor cardenal Mazzarino, plenipotenciari de Sa Majestat Cristianíssima, ha representat que, per arribar millor a una bona pau, és necessari que el senyor duc de Savoia, el qual s'ha barrejat en aquesta Guerra unint les seves armes amb les de la Corona de França (de la qual és aliat), sigui comprès en el present tractat, desitjant Sa Majestat Cristianíssima el bé i la conservació del senyor duc com els seus propis, per la proximitat de sang i l'aliança que té amb ell, i tenint Sa Majestat Catòlica per raonable que el senyor duc sigui comprès en la pau per les instàncies i interposicions de Sa Majestat Cristianíssima, ha estat convingut i acordat que en el futur hi haurà cessament de tot tipus d'hostilitat,

tant per mar i altres aigües com per terra, entre Sa Majestat Catòlica i el senyor duc de Savoia i els seus fills, hereus i successors, nascuts i que naixessin, i els seus estats, dominis i senyories, restablint l'amistat, navegació, comerç i bona correspondència entre els súbdits de Sa Majestat i els del senyor duc, sense distinció de llocs ni de persones, i seran els súbdits restablerts, sense dificultat ni dilació, en la lliure i pacífica possessió i el gaudiment de tots els béns, pensions, accions, immunitats i privilegis de qualsevol mena que posseïen en els estats d'una part i de l'altra abans de la present Guerra, o que haguessin succeït mentre ha durat i que per raó d'aquesta els havien ocupat, però sense que puguin pretendre ni demanar la restitució del gaudiment del temps passat durant la Guerra.

92. En conseqüència de la pau i en consideració dels oficis de Sa Majestat Cristianíssima, el Senyor Rei Catòlic restituirà al senyor duc de Savoia, reialment i amb efecte, la vila i castell de Vercelli i tot el seu territori, pertinences, dependències i annexos, sense demolir ni danyar res de les fortificacions que han estat fetes, i en el mateix estat, per l'artilleria, municions de guerra, queviures i altres coses que hi havia en aquesta plaça quan va ser presa per les armes de Sa Majestat Catòlica. I pel que fa al lloc de Gex, situat a la Langa Artigiana, serà també entregat al duc de Savoia en l'estat en què es troba en el present, amb les seves pertinences i annexos.

93. Quant al dot de la Sereníssima Infanta Caterina, per raó del qual hi ha diferència entre les cases de Savoia i Mòdena, Sa Majestat Catòlica promet i s'obliga de fer pagar al senyor duc de Savoia aliments i el que li semblés deure d'endarreriments a la seva casa des que el dot va ser consignat fins al disset de desembre de mil sis-cents vint, quan el difunt duc Carles Manuel de Savoia el donà per legítim al difunt príncep Manuel Filibert, el seu fill, segons el que constés ser degut pels llibres de la Reial Cambra del regne de Nàpols. I quant al pagament per endavant del que fos corrent d'aquest dot i altres endarreriments, s'executarà el que s'ha disposat més avall en un altre article d'aquest tractat.

94. I quant a les diferències o pretensions oposades entre les cases de Savoia i Màntua, que moltes vegades han ocasionat torbacions a Itàlia per les assistències que els dos reis han donat en diversos temps, cadascun al seu aliat, per no deixar en un futur cap motiu ni pretext que pugui alterar novament la bona intel·ligència i amistat de Ses Majestats, ha estat convingut i acordat, pel bé de la pau, que els tractats fets a Cherasco l'any mil sis-cents trenta-u sobre la diferència de les cases de Savoia i Màntua s'executaran segons la seva forma i manera. I Sa Majestat Catòlica promet i compromet la seva paraula reial de no oposar-se ni fer una altra cosa al contrari, mai ni de cap manera, a aquests tractats ni a la seva execució, per cap raó, acció o pretext que pugui ser, i de no donar cap assistència ni favor, directament o indirectament, de qualsevol tipus que sigui, a cap príncep que volgués contravenir a aquests tractats de Cherasco, dels quals Sa Majestat Cristianíssima

podrà sustentar l'observança i execució amb la seva autoritat i, si fos necessari, amb les seves armes, sense que Sa Majestat Catòlica pugui utilitzar les seves per impedir-ho, no obstant el que es conté en el tercer article d'aquest tractat, que es deroga només pel que fa a aquest punt.

95. I com que la diferència pendent entre els senyors ducs de Savoia i de Màntua sobre el dot de la princesa Margarida de Savoia, àvia del senyor duc de Màntua, ha pogut ser ajustada en diverses conferències que sobre aquesta matèria han tingut els comissaris dels senyors ducs, així a Itàlia com en aquest lloc, en presència dels plenipotenciaris de Ses Majestats, respecte a la gran distància entre les pretensions d'una part i les excepcions de l'altra, de manera que no s'han pogut concertar abans de la conclusió d'aquesta pau (la qual no s'ha de retardar per aquell sol interès), ha estat convingut i acordat que els senyors ducs faran ajuntar els seus comissaris a Itàlia trenta dies després de la signatura d'aquest tractat (o abans, si es pogués), en el lloc que es concertarà entre els senyors comte de Fuensaldaña i duc de Novalles (o, en la seva absència, l'ambaixador del Rei Cristianíssim al Piemont), o de la manera que ells jutgessin més adequada, per tal que, amb la intervenció de ministres dels dos senyors reis (que podran aprofitar molt per facilitar i avançar en l'acord), treballin en aquest ajustament, de manera que estigui conclús i concordades les parts en el dèbit i crèdit de cadascuna quaranta dies després d'haver-se ajuntat. Amb l'advertència que si aquesta nova conferència no produís l'efecte que es pretén abans de la primavera, els dos senyors plenipotenciaris de Ses Majestats concorreran junts a aquesta mateixa frontera dels regnes; Ses Majestats, llavors, amb la notícia que els hauran donat els seus ministres de les raons d'una part i de l'altra i dels expedients que hauran estat proposats, prendran el que els sembli just i raonable a l'efecte d'acordar el negoci amigablement, de manera que puguin i deguin quedar aquests senyors ducs amb satisfacció comuna, i junts concorreran Ses Majestats a fer que s'executi el que determinin per tal que no quedi cap motiu perquè es torbi la pública tranquil·litat a Itàlia.

96. I perquè després de la mort del duc de Mòdena, succeïda al Piemont l'any passat mil sis-cents cinquanta-vuit, Sa Majestat Catòlica ha estat informat pels seus ministres a Itàlia que el senyor duc de Mòdena, el seu successor, ha donat mostres de sentir-se desplagut per les coses passades durant aquesta guerra i que tenia ferma intenció de satisfer amb la seva persona i accions Sa Majestat i merèixer la seva gràcia, per mitjà dels seus procediments, en el propòsit dels quals passà el duc oficis amb el senyor comte de Fuensaldaña, governador i capità general de l'Estat de Milà. Atenent això, i la interposició del Rei Cristianíssim, Sa Majestat Catòlica des d'ara admet en la seva bona gràcia la persona i casa del senyor duc, el qual d'ara endavant viurà i procedirà en bona i lliure neutralitat amb les dues corones, d'Espanya i de França, i els seus súbdits podran tenir en els dos estats lliure comerç, i gaudiran el senyor duc i els seus súbdits de les rendes i

gràcies que haguessin obtingut o que poguessin obtenir d'ara endavant de Ses Majestats, com havien acostumat a gaudir-ne sense dificultat abans del moviment de les armes.

97. De la mateixa manera, ve Sa Majestat Catòlica i consent no enviar més a la plaça de Correggio la guarnició que hi havia acostumat a tenir en el passat, de manera que la possessió de la plaça del Correggio quedarà lliure de la guarnició i, de la mateixa manera, per a la seguretat i conveniència més grans del duc, Sa Majestat Catòlica promet fer intensos oficis amb el Senyor Emperador per tal que tingui per bé de concedir al duc a la seva satisfacció la investidura d'aquest Estat de Correggio, com la tenien els prínceps de Correggio.

98. Quant al dot de la Sereníssima Infanta Caterina, difunta, consignat a la duana de Foggia, al regne de Nàpols, en quaranta-vuit mil ducats de renda a l'any, o a la quantitat que constarà pels llibres de la Reial Cambra d'aquell regne, per raó del qual dot hi ha diferència entre el senyor duc de Savoia i el senyor duc de Mòdena, quedant d'acord Sa Majestat sense cap dificultat sobre el que deu i tenint intenció de pagar qualsevol dels senyors ducs a qui fos adjudicada per justícia la propietat d'aquest dot o a qui quedés per convenció particular, que podrien fer entre ells, ha estat convingut i acordat que Sa Majestat Catòlica posarà des d'ara les coses que concerneixen el dot en el mateix estat en què estaven quan el pagament cessà de córrer, per ocasió del moviment de les armes. És a saber que si en aquell temps els diners del dot estaven en segrestament, quedaran així d'ara endavant fins que la diferència dels senyors ducs sigui acabada per sentència definitiva en justícia o per acord entre ells. I si en el temps indicat, el difunt senyor duc de Mòdena es trobava en possessió de gaudir del dot, sense que els rèdits fossin segrestats, Sa Majestat Catòlica continuarà lògicament fent pagar al senyor duc de Mòdena, el seu fill, tant els endarreriments pel que havia passat com els que haguessin de passar en un futur de la renda del dot, però rebaixant dels endarreriments tot el gaudiment del temps que la casa de Mòdena ha tingut les armes a la mà contra l'Estat de Milà, i en aquest últim cas, li quedaran mentrestant al senyor duc de Savoia totes les seves raons, drets i accions, per seguir-les en justícia i fer declarar a qui toca la propietat d'aquest dot, i després d'aquell judici o convenció particular que podria intervenir en els senyors ducs, Sa Majestat Catòlica, sense dificultat, farà pagar la renda d'aquest dot a un dels dos, a qui pertanyi per sentència definitiva en justícia o per acomodament voluntari fet entre els senyors ducs de Savoia i Mòdena.

99. I perquè els dos senyors reis han considerat que les diferències dels altres prínceps, els seus amics i adherents, els han obligat algunes vegades, a ells i als reis, els seus predecessors de gloriosa memòria, a prendre les armes, desitjant Ses Majestats treure tant com els fos possible en totes les parts per aquesta pau fins als menors motius de dissensió per afermar-ne millor la durada, especialment del

repòs d'Itàlia, que moltes vegades ha estat torbat per les diferències particulars entre els prínceps que hi posseeixen estats, els dos senyors reis han convingut i acordat que interposaran de concert, sincerament i intensament, els seus oficis i súplices al nostre sant pare, el Papa, fins que hagin pogut obtenir que a Sa Santedat li sigui agradable fer determinar sense dilació, per acord o per justícia, les diferències que el senyor duc de Mòdena té des de tant de temps ençà amb la cambra apostòlica, tocant a la possessió i a les valls de Comacchio, promentent-se aquests reis de la suma equitat de Sa Santedat, que no refusarà la justa satisfacció que fos deguda a un príncep els avantpassats del qual han merescut tant de la Santa Seu, la qual, en un molt considerable interès, ha consentit fins ara de rebre pels seus jutges la seva mateixa part contrària.

100. Els dos senyors reis, per la mateixa raó d'arrencar la sement de totes les diferències que podrien torbar el repòs d'Itàlia, també han convingut i acordat que interposaran de concert, sincerament i intensament, els seus oficis i súplices al nostre sant pare, el Papa, fins que hagin pogut obtenir de Sa Santedat la gràcia que Ses Majestats li han demanat separadament en favor del senyor duc de Parma, perquè té dificultat a satisfer, en diversos terminis de temps que té, el deute que ha contret amb la cambra apostòlica, causat també en diferents terminis, i que, per mitjà de l'afany i de l'alienament d'alguna part dels seus estats de Castro i Ronciglione, pugui trobar els diners necessaris per conservar la possessió de la resta dels seus estats, cosa que Ses Majestats esperen de la bondat de Sa Santedat, no menys pel desig que tindrà de preveure totes les ocasions de discòrdia en la cristiandat que de la seva disposició a afavorir una causa tan benemèrita de la seu apostòlica.

101. Entenent els senyors reis que no poden reconèixer millor amb Déu i per Déu la gràcia que han rebut de Sa Sobirana Bondat en haver-los inspirat el desig i obert els mitjans de pacificar-se entre si i donar repòs als seus pobles que aplicant-se i treballant amb tot el seu poder per procurar i conservar el mateix repòs a tots els altres estats cristians on es troba torbada la tranquil·litat o està a punt de torbar-se. I veient Ses Majestats, amb molt de desplaer, l'estat en què estan l'Àlemanya i els altres països del nord, on la Guerra està encesa, i també pot encendre's a l'Imperi, per les divisions dels seus prínceps i estats, han convingut, quedat d'acord i resolt d'enviar-hi sense dilació ambaixadors o fer que els que ja tenen a l'Imperi treballin de concert i uniformement, procurant, en nom seu i per interposició seva, un bon i prompte acomodament, així de totes les diferències que poden torbar el repòs de l'Imperi com d'aquelles que d'alguns anys ençà han ocasionat la Guerra en les altres parts del nord.

102. I quan es vulgui que es compongué i assossegà la discòrdia nascuda entre els cantons d'helvètics catòlics i protestants ja fa alguns anys, s'entén que encara queden sota la cendra algunes centelles, que, si no s'extingeixen enterament,

podrien fer néixer una altra torbació en aquells pobles col·ligats amb les dues corones i donar motius a noves inquietuds entre ells. Els senyors reis han jutjat necessari reparar aquest perill tant com els sigui possible, abans que es posi pitjor. Per tant, ha estat acordat i convingut que Ses Majestats enviaran ministres seus als cantons de les seves col·ligacions sobre aquest subjecte (si no es jutgés que n'hi ha prou amb els que d'ordinari tenen en aquelles residències), amb l'ordre que, informant-se molt exactament dels motius que ocasionen la mala intel·ligència entre aquesta nació, s'ajuntin després i treballin uniformement i de conformitat per procurar la concòrdia, de manera que les coses tornin a la pau, repòs i bona germanor en què els dits cantons acostumaven a viure en el passat, fent entendre als seus superiors la satisfacció amb què Ses Majestats ho rebran i que ho han d'agrair molt, pel desig que tenen del seu bé i de la tranquil·litat pública.

103. Per les diferències que sobrevingueren en el país dels Grisons, per raó de la Valtelina, havent diverses vegades obligat els dos senyors reis i molts altres prínceps a prendre les armes, per evitar que en endavant no puguin aquestes diferències alterar la bona intel·ligència de Ses Majestats, ha estat acordat que, en el termini dels sis mesos posteriors a la publicació del present tractat, i després que d'una part i de l'altra s'haurà sabut la intenció dels Grisons pel que fa a l'observació dels tractats fets en el passat, es convindrà amigablement entre les dues corones sobre tots els interessos que aquestes corones poden tenir en aquest negoci i, per a aquest efecte, cadascun d'aquests senyors reis donarà poder per tractar d'aquests interessos a l'ambaixador que enviï a la cort de l'altre després de la publicació de la pau.

104. El senyor príncep de Mònaco serà posat sense dilació en pacífica possessió de tots els béns, drets i rendes que li pertanyen i que gaudia abans de la Guerra al regne de Nàpols, el ducat de Milà i altres dominis de l'obediència de Sa Majestat Catòlica, amb llibertat de poder-los alienar, tan bé com li sembli, per venda, donació o d'una altra manera, sense que se'l pugui inquietar ni torbar en el gaudiment d'aquests béns per haver-se posat sota la protecció de la Corona de França ni per qualsevol altra causa o pretext que sigui.

105. De la mateixa manera, ha estat acordat i convingut que Sa Majestat Catòlica pagarà a la dama duquessa de Chevreuse la suma de cinquanta-cinc mil felips de deu rals cadascun, que valen cent seixanta-cinc mil lliures de moneda de França, pel preu de les terres, senyories, Kerpen i Lommerse, amb les ajudes i dependències d'aquestes terres que la duquessa havia adquirit a Sa Majestat Catòlica, per despatx del dos de juny de mil sis-cents quaranta-sis, de les quals terres i senyories després fou desposseïda pels ministres de Sa Majestat, per ocasió de la present Guerra; i la dita Majestat ha disposat en favor del senyor elector de Colònia i es farà aquest pagament de cinquanta-cinc mil felips de deu rals cadascun per Sa Majestat a la duquessa de Chevreuse, en dues pagues. La primera, sis mesos

després del dia de la data del present tractat. I la segona, sis mesos després, de manera que al cap d'un any haurà rebut tota la quantitat.

106. Tots els presoners de guerra, de qualsevol nació i condició que siguin, que estan detinguts en una part i l'altra seran posats en llibertat pagant les despeses que haguessin fet i el que a més podrien justament deure, sense ser obligats a pagar cap rescat; en aquest cas els tractats fets sobre aquesta matèria abans d'aquest dia seran executats, segons la seva forma i tenor.

107. Qualsevol altres presoners i súbdits d'aquests senyors reis que, per calamitat de la Guerra, poden estar aturats en les galeres de Ses Majestats seran promptament posats en llibertat i solts sense cap dilació, per qualsevol causa i ocasió que sigui, sense que se'ls pugui demanar res pel seu rescat i per les seves despeses, com també seran lliures de la mateixa manera els soldats francesos que es trobessin presos en les places que Sa Majestat Catòlica posseeix a les costes d'Àfrica, sense que (com s'ha dit) se'ls pugui demanar res pels seus rescats o despeses ordinàries.

108. I perquè es compleixi i observi enterament tot el que s'ha referit més amunt, ha estat convingut i acordat que el tractat fet a Vervins l'any mil cinc-cents noranta-vuit és de nou confirmat i aprovat pels dits plenipotenciaris en tots els seus punts, com si fos aquí inserit paraula per paraula, sense innovar res en aquest ni en altres tractats precedents, els quals quedaran en tot el que no fos derogat pel present tractat.

109. I pel que fa a les coses contingudes en aquest tractat de mil cinc-cents noranta-vuit i en el precedent, fet l'any mil cinc-cents cinquanta-nou, que no han estat executades conforme a la disposició d'aquestes, l'execució es farà i complirà en el que queda per complir-se i, per a aquest efecte, es diputaran comissaris d'una part i de l'altra en el termini de dos mesos, amb bastants poders, per convenir entre ells en el temps que s'assenyalarà de comú consentiment en totes les coses que haguessin quedat sense execució, tant pel que fa a l'interès dels dits senyors reis com al de les comunitats i particulars i els seus súbdits que tinguessin alguna demanda o queixa per fer d'una part i de l'altra.

110. Els esmentats comissaris treballaran també, en virtut dels seus poders, per reglar els límits tant entre els estats i països que han pertangut abans d'ara als senyors reis, per raó dels quals ha intervingut alguna contestació, com entre els estats i senyories que els han de quedar a cadascun d'ells pel present tractat als Països Baixos, i serà particularment feta per aquests comissaris la separació de les castellanies i altres terres i senyories que li han de quedar al Rei Catòlic de les altres castellanies, terres i senyories que li quedaran al Senyor Rei Cristianíssim, de manera que no pugui en endavant sobrevenir cap contestació per aquesta causa i que els habitants i súbdits d'una part i de l'altra no puguin ser inquietats. I en cas que no puguin posar-se d'acord sobre el contingut en el present article i en el precedent, serà convingut per àrbitres, els quals coneixeran de tot el que hagués

quedat indecís entre aquests comissaris, i el que en judici es pronunciés per aquests àrbitres, s'executarà d'una part i de l'altra, sense cap dilació ni dificultat.

111. Per al pagament i satisfacció del que pot deure's d'una part i de l'altra per les racions dels presoners de guerra i despeses que han fet durant la seva presó, des del principi d'aquesta Guerra fins al dia de la present pau, en conformitat amb els tractats que han estat fets d'intercanvis d'aquests presoners i, particularment, el de l'any mil sis-cents quaranta-sis, que es féu a Soissons, sota el govern als Països Baixos del marquès de Castel Rodrigo, ha estat convingut i acordat que es pagaran d'una part i de l'altra, llavors, de comptat les despeses dels presoners que ja hagin sortit o que hagin de sortir, en virtut de la present pau, sense ració. I que respecte als altres presoners que han sortit en virtut d'altres tractats particulars i intercanvis que s'han fet durant la Guerra, abans del present tractat, seran nomenats comissaris d'una part i de l'altra després de l'intercanvi de ratificacions d'aquest tractat, els quals s'ajuntaran en el lloc que serà convingut a la part de Flandes, i, havent-se emportat també allà els comptes del que resulta per la raó referida als regnes de Nàpols, Sicília i les seves dependències; a l'Estat de Milà i el Piemont; al Principat de Catalunya; als comtats del Rosselló i de la Cerdanya, i a les altres parts d'Espanya on hi ha hagut presoners, a més del que toca a les fronteres de França amb els Països Baixos, ajustaran els comptes de tot i declararan les despeses fetes tant pel seu manteniment com per les seves racions, en la manera que ha estat practicada en altres tractats d'aquesta qualitat; un dels dos senyors reis, que, per la liquidació d'aquests comptes, es trobarà que és deutor de l'altre, s'oblga de pagar al comptat de bona fe i sense dilació a l'altre dels dits senyors reis la quantitat de diners que degués per les despeses i racions dels presoners de guerra.

112. Quant a les persones particulars de totes dues parts que es troben interessades en les restitucions dels seus béns, a la possessió i propietat dels quals han de tornar per l'assentat i convingut en els articles del present tractat, podrà ser que es trobin algunes dificultats o resistència de part dels qui avui els estan posseint, amb diversos pretextos, o que s'ofereixin altres inconvenients a l'entera execució del que queda dit; s'ha convingut i acordat que els senyors reis diputaran cadascun un ministre seu a la cort de l'altre, i en altres parts si fos necessari, perquè, units en el lloc on s'ajuntessin aquests ministres, sentint els qui acudissin a ells sobre aquesta matèria, en vista dels esmentats capítols i assabentats del que les parts representessin, declarassin junts i d'acord breu i sumàriament, sense cap altre tipus de judici, el que s'ha d'executar, i d'aquesta declaració en donessin l'acta o instrument necessari a la part a qui toqués, el qual s'hauria de complir i executar, sense admetre ni donar lloc a cap rèplica ni contradicció.

113. L'execució de la present pau, pel que fa a la restitució o entrega de les places que els dos senyors reis s'han de remetre l'un a l'altre respectivament o

remetre als seus aliats, en virtut i conformitat d'aquest tractat, es farà en el temps i de la manera següents.

114. Primerament, sense esperar l'intercanvi de les ratificacions del present tractat per tal que les tropes de què es compon l'Exèrcit del Rei Cristianíssim i de les guarnicions de les places que té a Itàlia puguin passar els monts Pirineus abans que els gels impedeixin el seu pas, els dos plenipotenciaris han convingut i acordat que ells s'encarreguin de fer enviar llavors amb correu exprés les ordres de Ses Majestats, respectivament, al senyor comte de Fuensaldaña i al senyor duc de Novalles, com també al senyor marquès de Caracena, pel que li toca, perquè es facin el dia trenta del present mes de novembre les restitucions següents: a saber, que el dit dia seran entregades pel Rei Cristianíssim a Sa Majestat Catòlica les places de Valenza del Po i de Mortara, a l'Estat de Milà. I, juntament, el mateix dia trenta de novembre seran entregats pel Senyor Rei Catòlic al senyor duc de Savoia la plaça i el castell de Vercelli del Piemont, i de la part dels Països Baixos, la plaça de Châtelet a Sa Majestat Cristianíssima, havent pres sobre si els senyors plenipotenciaris, i en virtut de les ordres particulars que han tingut Ses Majestats sobre aquest punt, la puntual execució d'aquest article, com queda dit, abans de l'intercanvi de la ratificació del present tractat.

115. Havent-se fet l'intercanvi de les ratificacions en el dia que més avall es dirà, el vint-i-set de desembre d'aquest present any seran pel dit Senyor Rei Cristianíssim entregades a Sa Majestat Catòlica les places d'Oudenaarde, Merville, Menin i Comines, sobre Lille, Dixmude i Furnes, amb els llocs de Fintelle i de Kenoque, i, de la mateixa manera, el dit dia seran pel dit Senyor Rei Catòlic entregades a Sa Majestat Cristianíssima les places de Rocroi i Linchamps.

116. Vuit dies després, que serà el dia quatre de gener de l'any proper de mil sis-cents seixanta, s'entregaran pel dit Senyor Rei Cristianíssim a Sa Majestat Catòlica les places de Ieper, La Bassée i Bergas Sambinoc i el seu fort reial i tots els llocs, viles, forts i castells que les armes de França han ocupat al principat de Catalunya, reservant Roses, el fort de la Trinitat i Cadaqués, com així mateix el dit dia quatre de gener pel dit Senyor Rei Catòlic seran entregades i posades en poder i mans de Sa Majestat Cristianíssima les places de Hesdin, de Philippeville i de Mariembourg.

117. Després que el senyor príncep de Condé hagi fet les seves demostracions respecte al Senyor Rei Cristianíssim, el seu sobirà senyor, i que quedi restablert en l'honor de la seva bona gràcia, les places d'Avesnes i de Juliers seran pel Senyor Rei Catòlic posades en mans i en poder de Sa Majestat Cristianíssima i del senyor duc de Neuburg. El mateix dia, el Senyor Rei Cristianíssim restituirà a Sa Majestat Catòlica els llocs, viles, forts i castells que la França ha ocupat al comtat de Borgonya, en la manera i temps que Ses Majestats han convingut més particularment.

118. Proposat i amb condició que els comissaris que hagin estat diputats per declarar els llocs que han de pertànyer a cadascun dels senyors reis als comtats i vegueries del Conflent i de la Cerdanya hagin primer convingut i fet de comú acord la declaració que ha de reglar en el futur els límits dels dos regnes, com també que totes les restitucions dites més amunt s'hagin complert puntualment, Sa Majestat Cristianíssima, el dia cinc del mes de maig de l'any proper mil sis-cents seixanta, restituirà a Sa Majestat Catòlica les places i llocs de Roses, el fort de la Trinitat i Cadaqués, amb les condicions acordades entre Ses Majestats més particularment.

119. Ha estat també acordat i convingut que en l'intercanvi dit més amunt que es farà de La Bassée, Bergas Sambinoc i el seu fort reial amb Philippeville i Mariembourg es deixarà en aquestes places tanta artilleria en nombre, pes i calibre en les unes com en les altres i, de la mateixa manera, tanta munició de guerra de totes menes i a boca ajustant-ho els comissaris que fossin diputats a aquest efecte d'una part i de l'altra, i de bona fe, i es farà executar de manera que el que es trobi en més en una que en les altres es podrà treure d'aquestes places i portar-ho on els sembli als dits comissaris d'aquell que els senyors reis, a qui pertanyés la major quantitat de les coses esmentades.

120. Ses Majestats també han convingut, acordat, resolt i promès sobre la seva fe i paraula reial d'enviar cadascun de la seva part ordres als governadors dels seus exèrcits, províncies i països perquè tinguin la mà en la puntual execució de les dites restitucions respectives de les places en els dies assenyalats més amunt, concertant de bona fe els mitjans i totes les altres coses que poden mirar la fidel execució del que queda promès i assentat entre Ses Majestats en la manera i el temps dits.

121. Quant al senyor duc Carles de Lorena, acceptant pel que li toca la present pau amb totes les condicions estipulades entre els dos senyors reis i no d'una altra manera, Sa Majestat Cristianíssima restablirà d'aquí a quatre mesos, que s'han de comptar des del dia de l'intercanvi de les ratificacions del present tractat, el dit senyor duc en els estats, països i places que han quedat esmentats més amunt, reservant el que li ha de quedar a Sa Majestat en propietat i sobirania pel dit present tractat. Amb el benentès que el dit senyor duc, abans d'aquest restabliment, a més de la seva acceptació de les condicions que li toquen en la present pau, haurà satisfet Sa Majestat Cristianíssima en tots els diversos actes o obligacions que ha de posar-li en les seves mans, en virtut i en conformitat d'aquest tractat, en la manera que ha estat estipulada i especificada més amunt.

122. En aquesta pau, aliança i amistat seran compresos, de comú acord i consentiment entre els dits senyors reis Catòlic i Cristianíssim (si hi volguessin ser compresos), de la part de Sa Majestat Catòlica, el nostre molt sant pare, el Papa, la santa cadira apostòlica, l'emperador dels romans; tots els arxiducs d'Àustria, i

tots els reis, prínceps, repúbliques, estats, viles i particulars persones que, com a aliats de la seva Corona, foren anomenats en la pau feta a Vervins l'any mil cinc-cents noranta-vuit i que s'han conservat i es conserven avui en la seva aliança, a la qual s'afegeixen ara les Províncies Unides dels Països Baixos i el duc de Guastalla. I també hi seran compresos tots els altres que, de comú consentiment entre els dits senyors reis, es volgués anomenar un any després de la publicació d'aquest tractat, als quals (i també, si ho volguessin en particular, als esmentats més amunt) es donaran cartes de nomenament obligatòries respectivament per gaudir del benefici d'aquesta pau i com a expressa declaració que el dit Senyor Rei Cristianíssim no podrà directament ni indirectament molestar-los ni treballar-los per si mateix ni per altres, a cap d'ells, i que si pretén alguna cosa contra ells, podrà seguir-la pel dret davant de jutges competents i no per força de cap mena.

123. I de la part de Sa Majestat Cristianíssima, a més dels senyors duc de Savoia, duc de Mòdena i príncep de Mònaco, principals contractants en aquest tractat, com queda dit més amunt, i aliats de França, hi seran compresos (si ho volguessin ser), primerament, el nostre sant pare, el Papa, i la santa cadira apostòlica; els senyors electors, i altres prínceps de l'Imperi, aliats i confederats amb Sa Majestat per a la manutenció de la pau de Münster: a saber, els senyors tres electors de Magúncia, Colònia i comte palatí del Rin; el duc de Neuburg; els ducs August Cristià Lluís i Jordi Guillem de Bransvic i de Luxemburg; el *landgrave* de Hessel i el *landgrave* de Darmstad; el rei de Suècia; el dux i senyoria de Venècia; els tretze cantons de les lligues d'helvètics i els seus aliats i confederats, i tots els altres reis, potentats, prínceps, estats, viles i persones particulars a qui Sa Majestat, sobre decent petició que li fessin, concedirà de la seva part ser compresos en aquest tractat i anomenarà d'aquí a un any a Sa Majestat Catòlica, després de la publicació d'aquesta pau, per declaracions particulars per gaudir del benefici de la present pau, tant els esmentats més amunt com els altres que seran anomenats per ell dins el dit temps, donant Ses Majestats les cartes declaratòries i obligatòries que en tal cas es requereixen respectivament, tot amb declaració expressa que el dit Senyor Rei Catòlic no podrà directament o indirectament molestar per ell mateix ni per altres a cap d'aquells que de la part del dit Senyor Rei Cristianíssim han estat esmentats més amunt o que seran compresos per declaracions particulars: i que si el dit Senyor Rei Catòlic pretén alguna cosa contra ells, ho podrà seguir només per dret davant de jutges competents i no per força de cap mena.

124. I per a la més gran seguretat d'aquest tractat de pau, i de tots els articles i punts que conté, serà aquest tractat verificat, publicat i registrat, tant en el Gran Consell i altres consellers i cambres de comptes del Senyor Rei Catòlic als Països Baixos de les corones de Castella i Aragó, com també serà verificat, publicat i registrat en la cort del parlament de París i en tots els altres parlaments del regne de

França i cambres de comptes de París, segons la forma continguda en el Tractat de Vervins, l'any mil cinc-cents noranta-vuit, de les verificacions dels quals s'entregaran d'una part i de l'altra les actes autèntiques en el termini dels tres mesos posteriors a la publicació del present tractat.

Aquests punts i articles que s'han expressat més amunt, juntament amb tot el contingut en cadascun d'aquests, han estat tractats, acordats, ajustats i convinguts entre els plenipotenciaris dels dos senyors reis Catòlic i Cristianíssim en els noms de Ses Majestats, els quals plenipotenciaris, en virtut dels seus poders, les còpies dels quals estan inserides al final del present tractat, han promès i prometen més avall l'obligació de tots i cadascun dels béns i estats presents i futurs dels reis, els seus senyors, que seran per Ses Majestats observats i complerts, i de fer-los ratificar a Ses Majestats purament i simplement, sense afegir-hi res, ni disminuir-hi o treure-hi, i de donar i entregar recíprocament l'un a l'altre cartes autèntiques i segellades en les quals el present tractat serà inserit paraula per paraula, i això, en el termini dels trenta dies posteriors a la signatura d'aquest tractat, i abans si es pot fer. A més, han promès i prometen aquests plenipotenciaris en aquests noms que, un cop bescanviades i entregades aquestes cartes de ratificació, el Senyor Rei Catòlic, tan ràpid com es pugués, i en presència de la persona o persones que el Senyor Rei Cristianíssim diputés, jurarà solemnement sobre la Creu, els sants Evangelis, el cànon de la missa i sobre el seu honor d'observar i complir, plenament, realment i de bona fe, tot el contingut en els articles del present tractat, i el mateix serà fet també, tan ràpid com es pugui, pel Senyor Rei Cristianíssim, en presència de la persona o persones que el Senyor Rei Catòlic diputés. En testimoni de les quals coses aquests plenipotenciaris han signat el present tractat de la seva mà i han fet posar el segell de les seves armes.

Segueix el formulari de les cartes que s'han de donar a les viles i ports de mar als vaixells i embarcacions que partissin d'aquests.

A tots els que les presents veïessin, nosaltres, els regidors, cònsols i magistrats de la vila de ..., fem saber a qui toqui que N Mestre del navili ... comparegué davant nostre i sota jurament solemne declarà que la nau anomenada N. ... de port de ... tones (poc més o menys), de la qual és mestre al present, és un navili francès i, desitjant nosaltres que aquest mestre de navili sigui ajudat en els seus negocis, demanem en general i en particular a totes les persones que trobessin aquest navili i a tots els llocs on arribés amb les seves mercaderies que tinguin per agradable d'admetre'l favorablement, tractar-lo bé i rebre'l en els seus ports, badies i dominis, o permetre'l fora de les seves riberes, per mitjà del pagament de drets de peatge i la resta que són acostumats, deixant-lo navegar, passar, freqüentar i negociar allí o en qualssevol altres parts que li semblessin a propòsit, cosa que nosaltres reconeixem gratament. En fe de la qual cosa hem firmat les presents, i segellant-les amb el segell de la nostra vila.

A l'illa, anomenada dels Faisans, situada al riu Bidasoa, mitja llegua lluny d'Irun, que és a la província de Guipúscoa, i el mateix del burg d'Hendaia, de la província de Guiena; a la casa que s'ha fet en aquesta illa per al present tractat, el set de novembre de mil sis-cents cinquanta-nou. Don Luis Méndez de Haro. El cardenal Mazzarino.

Segueix la còpia del poder de Sa Majestat Catòlica i la traducció del de Sa Majestat Cristianíssima.

Felip, per la gràcia de Déu, rei de Castella, de Lleó, d'Aragó, de les Dues Sicílies, de Jerusalem, de Portugal, de Navarra, de Granada, de Toledo, de València, de Galícia, de Mallorca, de Sevilla, de Sardènia, de Còrdova, de Còrsega, de Múrcia, de Jaén, dels Algarves, d'Algesires, de Gibraltar, de les illes de Canària, de les Índies Orientals i Occidentals, de les illes i la terra ferma del mar oceànic; arxiduc d'Àustria; duc de Borgonya, de Brabant i de Milà; comte d'Habsburg, de Flandes, del Tirol i de Barcelona; senyor de Biscaia i de Molina, etc. Per quant des de Déu Nostre Senyor fou servit de posar en la meva obediència els dits regnes i estats, i per mort del rei, el meu senyor pare, que santa glòria tingui, ha estat sempre la primera i la més gran de les meves atencions procurar per tots els mitjans possibles de mantenir els meus súbdits en la pau i la tranquil·litat a tot arreu, reconeixent aquesta com a pròpia obligació dels reis i camí molt agradable a Déu i més útil al bé comú. I encara que, per justos judicis de sa divina providència, es torbà aquesta pública felicitat amb la França, mai no he perdut de vista el fervent desig de tornar a la pau ni he omès de la meva part les diligències que m'han semblat possibles per arribar a un fi de tanta conveniència per a tot l'orbe cristià; moltes de les quals s'han esvaït sense fruit, pels mateixos ocults judicis divins, fins que, d'algunes converses que, a final de l'any passat de mil sis-cents cinquanta-vuit, tingueren entre si ministres meus i del Rei Cristianíssim de França, el meu molt car i estimat germà i nebot, en resultà reconèixer el desig de tots dos i les nostres bones intencions de trobar mitjans proporcionats per arribar a una bona i segura pau i amistat, i amb la prossecució d'aquestes converses es va entrar en l'esperança d'aconseguir un fi tan necessari i convenient, en raó del qual es feren alguns apuntaments entre els ministres; sobre els quals, i per a la més gran facilitat per posar en perfecció una obra tan gran, resollem jo i el Rei, el meu molt car i estimat germà i nebot, enviar a Luis Méndez de Haro y Guzmán i al cardenal Giulio Mazzarino, els nostres primers i principals ministres, a les fronteres d'ambdós regnes, a la part dels monts Pirineus, instruïts d'ordres i amb poders suficients, desitjant (com jo ho desitjo) guanyar les hores en què els vassalls de totes dues corones comencin a gaudir el descans que tant necessiten i han merescut en els treballs i calamitats de tan llarga i pesada Guerra i que tornin a estimar-se i a correspondre's, com acostumaven entre si, buscant el consol els uns dels altres i el bé més gran de tots. Per tant, concorrent com concorren en la persona de Luis Méndez de Haro

y Guzmán, marquès del Carpio, comte duc d'Olivares, alcaid perpetu dels Reials Alcàssers i drassanes de la ciutat de Sevilla, gran canceller perpetu de les Índies, comanador major de l'orde d'Alcántara, del meu Consell d'Estat, gentilhome de la meva cambra i el meu cavallerís major, les prerrogatives de la meva confiança, la qualitat, la prudència, l'experiència, el zel i l'amor del meu servei que es puguin desitjar i que són necessàries per al maneig i la direcció d'una matèria de tanta gravetat i conseqüència, he resolt nomenar-lo i autoritzar-lo, com per la present el nomeno i l'autoritzo i li dono complet i complert poder, que es requereix de dret, per tal que, per mi i en el meu reial nom, representant de la meva pròpia persona, tracti, confereixi, ajusti i conclougui amb el dit cardenal Giulio Mazzarino, en virtut del poder que així mateix portés del dit Rei Cristianíssim, el meu molt car i molt estimat germà i nebot, qualsevol tractat de pau i suspensió d'armes entre les dues corones, incloent-hi els aliats que d'una part i de l'altra s'anomenessin, i pugui també ajustar qualssevol lligues i tractats d'unió i aliança que li semblin, com si jo hi fos i pogués fer-ho essent-hi present, per a la qual cosa li dono la mateixa potestat, que rau en la meva reial persona, obligant-me com m'obliga, en fe i paraula de rei, a estar i passar-hi, aprovar-lo i ratificar-lo, amb el jurament i els altres requisits i solemnitats que en tal cas fossin necessaris, dins el termini que per a tal cosa s'assenyalés, sense cap disminució, en fe de la qual cosa mano despatxar la present, signada de la meva mà i segellada amb el meu segell secret. Donada a Madrid el cinc de juliol de mil sis-cents cinquanta-nou anys. Jo, el Rei. Fernando de Fonseca Ruiz de Contreras. Segellada amb el segell secret de Sa Majestat.

Lluís, per la gràcia de Déu, rei de França i de Navarra. A tots els que vegin les presents lletres, salut. Déu, en mà del qual estan els cors dels reis, i que veu l'interior dels nostres cors, ens és testimoni que, des del temps que entrem en l'edat del coneixement, hem tingut el més fervent desig, seguint l'exemple i bons consells de la Reina nostra, molt honrada senyora i mare, de veure acabada una guerra que en la nostra successió a la Corona trobem encesa entre França i Espanya, i que no hem omès cap dels mitjans que hem jutjat que estan en el nostre poder per donar la pau als pobles que estan submissos a la nostra obediència i, juntament amb això, fer gaudir la cristiandat del repòs que tant necessita, però, pels judicis reservats a la providència divina, els nostres pensaments i desitjos han quedat sense efecte, fins que l'any passat de mil sis-cents cinquanta-vuit es feren obertures d'acomodament entre alguns dels nostres ministres i els del Rei Catòlic de les Espanyes, el nostre molt car i estimat germà i oncle, i després d'haver reconegut una part i l'altra les bones intencions que ambdós teníem de trobar sense dilació mitjans per arribar al restabliment d'una bona i durable pau i amiat, els dits ministres convingueren per les nostres ordres comunes que enviéssim el nostre molt car i molt estimat cosí, el cardenal Mazzarino, i el senyor Luis de Haro y Guzmán, els nostres dos primers i principals ministres, a les fronteres de tots dos regnes a la

part dels Pirineus amb amplis, plens i suficients poders i instruccions per a l'efecte dit més amunt de tractar i de concloure una bona pau; fem saber que, desitjant establir una durable pau en la cristiandat i aprofitar les conjuntures favorables que es presentessin per avançar i procurar un bé tan necessari i universalment desitjat, i essent necessari dedicar a una matèria de tan gran importància, que abraça els interessos de tants reis, potentats i repúbliques, una persona de capacitat, lleialtat, providència i experiència de qui ens puguem completament fiar, hem vist que no podem fer una millor ni més digna elecció que la del nostre dit cosí, el cardenal Mazzarino, per les assenyalades proves que ens ha donat i ens dóna contínuament del seu afecte, fidelitat i suficiència en el regnat i principal administració del nostre Estat, sota la nostra autoritat, per aquestes causes i per altres grans consideracions que ens hi mouen, amb el parer del nostre Consell, on estava la Reina, la nostra molt honorada senyora i mare; el nostre molt car i estimat germà únic, el duc d'Anjou, i diversos prínceps, ducs i oficials de la nostra Corona, grans i notables persones del nostre Consell ens devem al nostre cosí, el cardenal Mazzarino, comès, ordenat i diputat, cometem, ordenem i diputem per la present, signada de la nostra mà amb ple poder, comissió i manament, perquè després d'haver passat, com queda dit més amunt, a les fronteres dels dos regnes i a la part dels Pirineus, confereixi amb el dit senyor Luis de Haro, primer i principal ministre del Rei, el nostre germà i oncle, o amb altres comissaris o diputats que tinguessin poder suficient i valedor per a tal cosa, d'intervenir, acordar i pacificar les diferències que manté la Guerra després de tants anys entre nosaltres i els nostres aliats; de tractar i convenir junts, i sobre això, fer, concloure, arrestar i signar una bona i sincera pau entre els nostres regnes, països, terres, senyories i súbdits i els nostres aliats i el dit Rei d'Espanya i els seus aliats, i, generalment, fer, negociar, acordar i firmar, per a l'efecte del que s'ha referit més amunt, tot el que fos necessari, de la mateixa manera que nosaltres ho fariem i ho podríem fer si estiguéssim en persona present, encara que hi hagi alguna cosa que requereixi un manament més especial que el que està contingut en aquest, prometent, en fe i paraula de rei i sota l'obligació de tots els nostres béns, presents o per venir, que tindrem per agradable, ferm i estable per sempre tot el que pel nostre dit cardenal Mazzarino es fes, es prometés, s'acordés o es convingués; i de subministrar totes les cartes de ratificació en el temps a què ens hagués obligat; i d'observar-lo, complir-lo i entretenir-lo punt per punt, i de fer-lo observar, guardar i entretenir inviolablement, sense infracció, que tal és la nostra voluntat. En testimoni de la qual cosa hem signat la present i hi hem fet posar el nostre segell. Donada a París el deu de maig de l'any de gràcia de mil sis-cents cinquanta-nou, i del nostre regnat, el disset. Lluís. Pel Rei. De Lomenic. Segellat amb el segell reial de França, amb cera groga.

El qual tractat aquí escrit i inserit com queda dit més amunt, havent-me'l presentat el dit Luis de Haro, després d'haver-lo vist i examinat madurament paraula

per paraula en el meu Consell. Jo, per mi, els meus hereus i successors, com també pels vassalls, súbdits i habitants en tots els meus regnes, països i senyories, aprovo i ratifico tot el que s'hi conté i cada punt en particular que conté, i dono per bo, ferm i vàlid per la present, prometent en fe i paraula de rei, i per tots els meus successors i hereus, seguir-lo i complir-lo inviolablement, segons la seva forma i tenor, i manar-lo seguir, observar i complir de la mateixa manera, com si jo ho hagués tractat en pròpia persona, sense fer ni deixar fer de la manera que sigui, ni permetre que se'n faci res en contra, i que si es fes alguna contravenció al contingut en el tractat, es manés reparar amb efecte, sense dificultat ni dilació i manant castigar els delinqüents, obligant per a l'efecte tots i cadascun dels meus regnes, països i senyories; així mateix, tots els meus béns, presents i futurs, com també els meus hereus i successors, sense exceptuar res; i per a la fermesa d'aquesta obligació, renuncio a totes les lleis, costums i totes les coses que li són contràries. I en testimoni del que s'ha dit, vaig manar despatxar la present, signada de la meua mà, segellada amb el meu segell secret i confirmada pel meu secretari d'Estat. Donada a Madrid el deu de desembre de mil sis-cents cinquanta-nou anys. Jo, el Rei. Fernando de Fonseca Ruiz de Contreras.

